

Agroresursu un
ekonomikas
institūts

Ziņojums

Programma zivsaimniecības attīstībai 2021.-2027.

Nozares izturētspējas kvalitatīvais novērtējums

Atskaiti iesniedza :

.....
Elita Benga
AREI Lauku attīstības novērtēšanas daļas vadītāja

2023. gada augusts

SATURS

SATURS	2
LIETOTIE SAĪSINĀJUMI	3
KOPSAVILKUMS	4
DARBA SATURS	5
PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA UN IZMANTOTIE DATI	6
1. PRIEKŠIZPĒTE ANKETAS JAUTĀJUMU SAGATAVOŠANAI	7
Priekšizpēte	7
Noturības/izturētspējas skaidrojums	7
Intervijas	9
LV pētījumi saistībā ar izturētspēju	11
2. ANKETAS IZSTRĀDE ZIVSAIMNIECĪBAS AKTUĀLO PROBLĒMU UN RISINĀJUMU IDENTIFIKĀCIJAI	15
Anketas izstrāde.....	15
Respondenti	15
Respondentu atbilžu apkopojums	16
3. REZULTĀTU APKOPOŠANA PRIEKŠLIKUMU IZSTRĀDEI ZIVSAIMNIECĪBAS NOZARES ATTĪSTĪBAS SEKMĒŠANAI	23
Grupēšana un analīze.....	23
Nozares paredzēto rīcību saikne ar valsts atbalsta pasākumiem.....	33
4. SECINĀJUMI UN IETEIKUMI	35
Secinājumi	35
Ieteikumi	36
PIELIKUMI	37
1. pielikums. Anketas jautājumi.	37
2. pielikums. Sektoru problēmu īpatsvars (% no katra sektora atbildēm)*	38
3. pielikums. Esošo un plānoto darbību īpatsvars (% no katra sektora; katra sektora % summa)*.	39
4. pielikums. Problēmu sasaiste ar paredzētajām darbībām (īpatsvars – problēmu un rīcību % summas) *.	40
5. pielikums. MKN saikne ar nozares plānotajām darbībām	40
6. pielikums. MKN saikne ar nozares vajadzībām	42

LIETOTIE SAĪSINĀJUMI

AREI	Agroresursu un ekonomikas institūts
AQ	Akvakultūra
D	Draudi SVID
EJZAF	Eiropas jūrlietu zivsaimniecības un akvakultūras fonds
ES	Eiropas Savienība
IT	Informācijas tehnoloģijas
LAND	Lauku attīstības novērtēšanas daļa
LAD	Lauku atbalsta dienests
LLKC	Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs
LLU	Latvijas lauksaimniecības universitāte (tagad LBTU)
LV	Latvija
MKN	Ministru kabineta noteikumi
NATURA	Eiropas Savienības nozīmes aizsargājamo teritoriju tīkls
NVO	Nevalstiska organizācija
PZA	Programma zivsaimniecības attīstībai 2021.-2027.g.
reCOVery-LV	“Ekonomiskais, politiskais un juridiskais ietvars Latvijas tautsaimniecības potenciāla saglabāšanai un konkurētspējas pieauguma veicināšanai pēc pandēmijas izraisītas krīzes
SVID	Analīzes metode - Spēks, vājums, iespēja draudi
SVVA	Sabiedrības virzīta vietējā attīstība
V	Vājās puses SVID
VPP	Valsts pētījumu programma
VRG	Vietējās darbības grupa
ZM	Zemkopības ministrija
ZRP	Darbības programmas zivsaimniecības attīstībai 2014. – 2020. gadam
ZPI	Zinātniski pētnieciskais institūts
ZST	Zivsaimniecības sadarbības tīkls

KOPSAVILKUMS

Pētījuma mērķis ir izpētīt zivsaimniecības uzņēmumiem aktuālos izturēspējas izaicinājumus un pielietojamos risinājumus.

Pētījuma metodoloģija paredz vairākus posmus. Priekšizpēte palīdz sagatavot aptaujas jautājumus. Priekšizpētē tika veikta literatūras un pētījumu analīze par izturēspējas jautājumiem, intervijas un uzņēmēju aptauja.

Izturēspējas izpratne ietver ekonomiska, sociāla, vides un pārvaldības komponentes. Tā tiek saistīta ar uzņēmumu spēju atgūties no stresa vai traucējumiem un pielāgoties nākotnes stresam un traucējumiem. Intervijās gūtās atziņas lielākoties liek secināt, ka COVID19 un Ukrainas karš atstāja neviennozīmīgu ietekmi uz nozares uzņēmumiem. Tas atkarīgs no uzņēmuma lieluma, specializācijas (zvejniecība, akvakultūra, apstrāde). Intervētie nozares pārstāvji vērtē galvenos stresa faktoros kā negaidītus, kam uzņēmumi nebija gatavi un uzver pozitīvi ES fondu atbalstu zivsaimniecībai krīzes situāciju pārvarēšanā. Pētījumos atzīmēts, ka kritiski svarīgi ir piegāžu ķēžu noturība un produktivitāte.

Aptaujas anketas sagatavošana ietvēra jautājumu izstrādi un aprobāciju. Rezultātā saņemtas 62 derīgas atbildes. Tas ļāva analizēt esošās problēmas, to saistību ar nozares reakciju uz COVID19 un karu Ukrainā un tā izraisītajām sekām. Galvenās problēmas, ar ko saskārās zivsaimniecības nozares uzņēmumi, bija: resursu cenu pieaugums, administratīvās prasības, finanšu trūkums, darbaspēka trūkums, zvejniecībā arī zivju resursu trūkums. Pēdējo 3 gadu laikā uzņēmumu nozares uzņēmēji veikuši sekojošas darbības: ieguldījumi pamatlīdzekļos, cenu celšana, darba apstākļu uzlabošana, ieguldījumi zināšanās, dzīvnieku postījumu mazināšanā, vides aizsardzības pasākumos, kas bija saistītas ar augstāk minēto problēmu risinājumu. Zivsaimniecības sektoros pastāv atšķirības starp ieguldījumu darbībām. Nākotnē uzņēmumiem izaugsmes iespēju attīstībai vairāk jāpievēršas enerģijas, klimata un viedās tehnoloģijas jautājumiem.

Tika veikta atbalsta instrumentu analīze saistībā ar aptaujas rezultātiem un iegūto rezultātu interpretācija. PZA paredzētais atbalsts atbilst uzņēmēju minēto problēmu un paredzēto risinājumu kopai. Šajā gadījumā programma darbojas kā uzticamības garants un reizē veicina izturēspēju/noturību.

Balstoties uz pētījuma rezultātiem, tika sagatavoti ieteikumi nozares izturēspējas veicināšanai.

Izsakām pateicību LAD pārstāvjiem, par atbalstu aptaujas veikšanā un visiem uzņēmējiem, kas sniedza atbildes, aizpildot anketu.

Atskaiti sagatavoja Agroresursu un ekonomikas institūta (AREI) Bioekonomikas nodaļas Lauku attīstības novērtēšanas daļas (LAND) pētnieki Dr.geog. A.Pužulis, Dr.oec. J.Hāznars un projekta vadītāja Mg.sc.ing. E.Benga

DARBA SATURS

Pētījuma mērķis ir izpētīt zivsaimniecības uzņēmumiem aktuālos izturētspējas izaicinājumus un pielietojamos risinājumus.

Pētījuma mērķa sasniegšanai ir izvirzīti sekojoši darba uzdevumi:

1. Priekšizpēte anketas jautājumu sagatavošanai.

Veikta priekšizpēte par aktuālajiem pētījumiem un prognozēm saistībā ar resursu krīzi, citu dokumentu analīze, kas skar pētāmo tēmu. Intervijas ar zivsaimniecības nozarē iesaistītajām pusēm (ZM, NVO, ZST).

2. Anketas izstrāde zivsaimniecības aktuālo problēmu un risinājumu identifikācijai un aptaujas rezultāti.

Balstoties uz sagatavotajiem jautājumiem, veikta anketēšana nozares uzņēmumiem (visās 3 specializācijās - zvejniecība, akvakultūra, zivju apstrāde). Mērķis ir saprast, kas šobrīd ir svarīgi nozarei. Kā risina problēmas sakarā ar Ukrainas kara un COVID19 ietekmēto cenu pieaugumu resursiem. Kādas darbības/darbības veikuši paši uzņēmēji, lai mazinātu riskus un sadārdzinājuma ietekmi, kādas plāno veikt. Kādus atbalsta instrumentus paredz izmantot. Ko devis ārkārtas atbalsts nozarei. Apkopoti aptaujas rezultāti.

3. Rezultātu apkopošana priekšlikumu izstrādei zivsaimniecības nozares attīstības sekmēšanai.

Analizēti atbalsta instrumenti - kuri pašreiz ir nozarei aktuālākie, kurus paredz izmantot, ņemot vērā PZA paredzēto atbalstu. Perspektīvu analīze specializāciju ietvaros vadoties no iegūtajiem datiem un tendencēm pasaulē.

4. Secinājumi un ieteikumi.

Sagatavoti secinājumi par aptaujas rezultātiem. Sniegti ieteikumi par PZA atbalsta instrumentiem, lai veicinātu nozares attīstību.

PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA UN IZMANTOTIE DATI

Pētījuma metodoloģijas izvēli nosaka pētījuma mērķis, pieejamie dati, laika un resursu ierobežojumi. Pētījumā ir šādi posmi: priekšizpēte, anketēšana, anketas datu analīze un interpretācija.

Priekšizpētes uzdevums ir sagatavot metodisko pamatu anketēšanai. Lai to izdarītu, tika veikta literatūras analīze par pētāmo tēmu, analizēti pētījumi ārvalstīs un Latvijā.

Kā galvenā metode pētījumā ir izvēlēta zivsaimniecības nozares uzņēmumu aptauja. Kā otra kvalitatīvā metode tika izmantota daļēji strukturētās intervijas ar zivsaimniecības nozares pārstāvjiem.

Literatūras atlasē galvenais fokuss bija saistīts ar izturētspējas izpratni, pielietotajām metodēm. Izturētspējas izpratne ļauj skatīt šī jēdziena daudzšķautņainās puses, kas tiek iekļautas anketēšanā. Pielietotās metodes izmantojamas turpmākajā datu analīzē un interpretācijā. Tika izmantota relatīvo vērtību (%) summēšanas metode, lai analizētu problēmu/vajadzību un paredzēto darbību savstarpējo saikni. Problēmas un vajadzības te tiek lietotas kā sinonīmi.

Intervijas tika veiktas, lai identificētu būtiskāko problēmu skatījumu, ko pauž nozares pārstāvji. Tika intervēti pārstāvji no zvejniecības, akvakultūras, apstrādes sektoriem, kas pārstāvēja sabiedriskas organizācijas, ZM, ZST. Interviju rezultāti tika izmantoti, rezultātu analīzē un interpretācijā.

Visvairāk tika pievērsta uzmanība COVID19 un Ukrainas kara ietekmes seku izpētei. Šo jautājumu pozicionēšana izturētspējas kontekstā tika izraudzīta balstoties uz sākotnējo izpēti un intervijām, kas liecināja par šo faktoru svarīgumu pašreizējā periodā.

Anketēšanas posms sastāvēja no anketas sagatavošanas un aptaujas. Gatavojot aptauju tika izstrādāti 2 varianti – paplašinātais, kas balstījās uz izturētspējas analīzi plašākā izpratnē un sašaurinātais, kas orientējās uz minimālu izvēļu apjomu, kas tad arī tika saskaņots ar ZM. Minimālais variants iekļāva divus pamatjautājumus esošās problēmas/riski un esošā un paredzamās darbības. Anketa tika aprobēta nosūtot ZST un zivju apstrādes uzņēmuma pārstāvim.

Aptauja norisinājās laikā no 24. aprīļa līdz 4 jūnijam. Aptauja bija anonīma. Anketa tika sagatavota elektroniskai aizpildīšanai google vidē. Respondenti saņēma saites uz anketas formu. Saites tika izsūtītas izmantojot LAD elektroniskās pieteikšanās sistēmu. Informācija par aptaujas veikšanu un saite uz anketu, tika ievietota gan AREI (<https://www.arei.lv/lv/raksts/2023-04-27/ludzam-aizpildit-aptaujas-anketu>), gan ZST mājas lapās. No 294 respondentiem tika saņemtas 63 atbildes (21%), kas ir uzskatāms par pietiekošu, lai veiktu analīzi, bet nav pietiekoši, lai kvantitatīvi precīzi vērtētu situāciju. Tādēļ interpretējot rezultātus jāņem vērā, ka esošie iegūtās skaitliskās vērtības var būt ar salīdzinošu raksturu, kas ļauj izcelt nozīmīgākos un mazāk nozīmīgos, bet neļauj spriest absolūtos skaitļos. Lai mazinātu rezultātu skaitlisko vērtību lomu, tika pielietots aprēķins, kur analizēts īpatsvars atbilžu kopskaitā vai arī summētas šo īpatsvaru vērtības. Tas ļauj vispārināt iegūtās vērtības. Atsevišķu datu izmantošana sīkāk tiek aprakstīta tekstā attiecīgajās sadaļās.

Analizējot rezultātus tika skatītas attiecības starp anketā minētajām vajadzībām un piedāvātajiem risinājumiem, starp respondentu risinājumiem un PZA mērķiem un MKN aprakstītajam atbalstam. Analīzes mērķis bija konstatēt, kā respondentu paredzamās darbības saistās ar atbalsta instrumentiem, lai varētu sagatavot ieteikumus šajā kontekstā. Tika analizēti PZA atbalsta instrumenti un to saikne ar nozares vajadzībām, kas izriet no aptaujas rezultātiem.

Sagatavoti secinājumi un ieteikumi, kas balstās literatūras analīzē, intervijās, anketēšanas analīzē un interpretācijā un atbalsta instrumentu analīzē.

1. PRIEKŠIZPĒTE ANKETAS JAUTĀJUMU SAGATAVOŠANAI.

Priekšizpēte

Priekšizpēte tika veikta ar mērķi sagatavotu anketas jautājumiem. Tika analizēta literatūra, kas saistās ar izturētspēju, tajā skaitā pētījumiem atbilstošā jomā; tika veiktas intervijas ar nozares pārstāvjiem, analizēti pētījumi LV.

Izturētspēja tiek analizēta vairākos virzienos: ekonomiskā, sociālā, vides, pārvaldības. Tas balstās uz izturētspējas dažādo izpratni un literatūrā minētajiem kontekstiem. Izvēlētais dalījums paredz, ka daļa no jautājumiem var attiekties uz dažādiem virzieniem. Literatūra norāda, ka krīzes situācijās svarīgs ir sociālais bloks.

Ņemot vērā vēlmi noskaidrot arī tālākas darbības, ko plāno veikt uzņēmēji, tās var attiecināt vai nu pret izturētspējas darbībām (piemēram, cenu celšana, darbību samazināšana, ieguldījumi riska vadībā u.tml.), vai arī pret atbalstāmajiem pasākumiem un darbībām, kas noteiktas Ministru Kabineta noteikumos (MKN). Šeit atšķiras arī mērogs, jeb jautājumu detalizācijas pakāpe – MKN ir detalizēti aprakstīti pasākumi, kas tiešā veidā nav pārnesami uz izturētspējas virzieniem. Piemēram, MKN tiek aprakstīts par ieguldījumiem infrastruktūrā, bet būtiski sadarbības, komunikācijas jautājumi nevar tikt regulēti ar noteikumiem.

Ņemot vērā vēlmi noskaidrot uzņēmumu detalizētu nākotnes darbību izvēli, paredzamos atbalsta pasākumus, jautājumi kombinējas ar MKN aprakstīto atbalstu, kur katrai mērķgrupai var būt atšķirīgi atbalsta pasākumi (zvejniecība, akvakultūra, pārstrāde), tie var sakrist un būt kopīgi visiem. Šāda pieeja nodrošina lielāku piedāvājumu uzņēmumu darbībām nekā tikai izturētspējas gadījumus. Citiem vārdiem sakot – izturētspējas izveles ir šaurākas, nekā MKN paredzētās izveles.

Noturības/izturētspējas skaidrojums

Zemāk minētais skaidrojums aptver dažādu literatūras avotu un publikāciju atziņu sintēzi. Izturētspēja (*ang. resilience*) tiek saistīta ar uzņēmumu spēju atgūties no stresa vai traucējumiem un pielāgoties nākotnes stresam un traucējumiem¹. Latviešu valodā izturētspēja tiek lietota kā sinonīms noturībai.

Tā var tikt skatīta dažādos mērogos: cilvēku personiskā, uzņēmumu, nozaru un teritoriālos mērogos. Izturētspējai ir ekonomiskas, sociālas, vides un institucionālās komponentes.

Uzņēmumu mērogā izturētspēja tiek skatīta kā uzņēmuma gatavība reaģēt uz nelabvēlīgiem apstākļiem (stresoriem, riskiem, negaidītiem notikumiem), lai pēc krīzes situācijas varētu veiksmīgi attīstīties². Teritoriālā mērogā noturību var definēt kā sistēmas īpašību, kas ļauj tai izdzīvot un attīstīties, saskaroties ar nenoteiktību, likstām un pārmaiņām (gan pieaugošām, gan straujām).

Tāpēc noturība kļūst par (1) spēju novērst traucējošus notikumus vai (2) spēju novērst šī traucējošā notikuma seku pasliktināšanos, vai (3) spēju atgūties no notikuša

---

¹ Scherzer, S., Lujala, P., Ketil Rød, J.A Community resilience index for Norway: An adaptation of the Baseline Resilience Indicators for Communities (BRIC) International Journal of Disaster Risk Reduction 36 (2019) 101107

² <https://www.mckinsey.com/featured-insights/mckinsey-explainers/what-is-resilience>

traucējoša notikuma³. Pētījumos tiek mērīta uzņēmuma spēja samazināt savu ievainojamību pret sagaidāmiem un negaidītiem notikumiem, tā spēja mainīties un pielāgoties mainīgajai videi; spēja atjaunoties pēc iespējas īsākā laikā traucējoša notikuma gadījumā. Sociālais kapitāls bieži tiek apspriests kā galvenais noturības elements.

P. Timmermanis ir izvirzījis divas risku pārvarēšanas stratēģijas, kas aktuālas mūsdienās: sistēmas uzticamība un noturība. Uzticamība spēj cīnīties pret nevēlamo notikumu, lai tas neiestātos vai būtu ar mazākām sekām. Noturība spēj absorbēt un atjaunoties pēc notikuma. Noturības stratēģija ļauj būt vairāk pārliecinātam, ka sistēma nesabruks. Lai sasniegtu labāku rezultātu, parasti apvieno abas stratēģijas⁴.

Ievainojamība (*ang. vulnerability*) ir pretējs jēdziens noturībai / izturētspējai. Jūtīgums (*ang. sensitivity*) ir savstarpēji saistīts ar noturību. Jo lielāks jūtīgums, jo mazāka noturība un otrādi⁵. PZA gadījumā un citos dokumentos tiek runāts par ievainojamību / jūtīgumu SVID analizē (V un D), piedāvājot risinājumus – vajadzības un mērķi, darbības, kas saistāmas ar noturības veidošanu.

Noturība ir saistāma ar kopienu. Kopiena var palīdzēt risināt uzņēmuma noturības jautājumus un otrādi. Pētījumi rāda, ka attālas mazas kopienas mazāk cieš no krīzes ietekmēm, bet lēnāk no tām atkopjas⁶. Nozīme ir arī dažādai ekonomikai, kas ļauj ātrāk atkopties no krīzes šoka⁷. Sabiedriskajām organizācijām, plānošanai ir nozīme noturības veicināšanā kopienās. Kolektīvā efektivitāte, sociālā uzticēšanās, sagatavotība, uzticēšanās līderībai un pieķeršanās vietai ir kopienas noturības elementi. Piederība, sociālās saites, mazina ekonomiskās lejupslīdes efektus, bet sociālās saites ir nozīmīgs kopienas noturības veicinātājs⁸.

ES runā par vairāku apstākļu kopu, kas ietekmē, var ietekmēt, kur atbilde ir ilgtspējā (reaģējot uz vairākām krīzēm vienlaicīgi). Pamatbūtība ir šādu apstākļu neparedzamība iepriekš konkrētā vietā, no vienas puses un, ilgtermiņa prognozes un tendences, kas prasa politisku rīcību, no otras. Pirmajiem, parasti nav gatavi (COVID19, karš Ukrainā), otrajiem ir inerce, lai reaģētu (zaļais kurss, ilgtspējīgi risinājumi).

Politiskajā retorikā bieži tiek runāts par ilgtspējīgiem risinājumiem. Noturības kontekstā ilgtspējai ir duāls raksturs. Tas ļauj ilgstoši saglabāt stabilu situāciju, no vienas puses, un ir pretējs izturētspējas pasākumiem, kas prasa darbības un izmaiņas, no otras⁹.

---

³ Erol, O., Henry, D., Sauser, B., Mansouri, M. Perspectives on Measuring Enterprise Resilience School of Systems and Enterprises, Stevens Institute of Technology Hoboken, NJ USA Conference Paper · May 2010 DOI: 10.1109/SYSTEMS.2010.5482333 · Source: IEEE Xplore

⁴ Timmerman, P. Vulnerability, Resilience and the Collapse of Society: A Review of Models and Possible Climatic Applications. Environmental Monograph No. 1
Institute for Environmental Studies, University of Toronto, Toronto (1981)

⁵ Tuler, S., Agyeman, J., Pinto da Silva, P., Roth LoRusso, K., Kay, R. Assessing Vulnerabilities: Integrating Information about Driving Forces that Affect Risks and Resilience in Fishing Communities. Human Ecology Review, Vol. 15, No. 2, 2008

⁶ Raluca I., Marius, C. Multidimensional Facets of Entrepreneurial Resilience during the COVID-19 Crisis through the Lens of the Wealthiest Romanian Counties. Sustainability 2020, 12, 10220; doi:10.3390/su122310220 www.mdpi.com/journal/sustainability

⁷ Malik, N., Ehsan, R. "THE NATIONAL RESILIENCE INDEX 2020: AN ASSESSMENT OF THE D-10" 2020, The Henry Jackson Society

⁸ Jepson, Michael and Lisa L. Colburn 2013. Development of Social Indicators of Fishing Community Vulnerability and Resilience in the U.S. Southeast and Northeast Regions. U.S. Dept. of Commerce., NOAA Technical Memorandum NMFS-F/SPO-129, 64 p.

⁹ Alan A. Lew, Pin T. Ng, Chin-cheng (Nickel) Ni, (Emily) Wu. Community sustainability and resilience: similarities, differences and indicators, January 2016, Tourism Geographies 18(1):18-27

Izturētspējai ir plašāka jautājuma pozicionēšana – saistībā ar morāli ētiskajiem jautājumiem, kas izriet no krīzes situācijām, kas savukārt ietekmē racionālos lēmumus.

Zinātniskajos rakstos min par dažādām ietekmēm Ukrainas kara kontekstā, pašlaik nav īsti skaidrs, kā tas attīstās, bet galvenā doma ir tā, ka nenoteiktība neskaidriība pastāvīgi neparedzami riski ir mūsdienu normalitāte, ar ko jāreķinās uzņēmējdarbībai. Pašlaik arī nav izstrādājusies vienota pieeja, kā uz to reaģēt. Tiek lietota noturības stratēģija, t.i. reakcija *post factum*. COVID19 gadījumā ir atbalsts skartajām nozarēm kopā ar striktiem ierobežojumiem (LV un daudzu citu valstu gadījumā). Nav īsti skaidrs, vai un cik tas ir devis nozares dzīvotspējai. Ukrainas kara gadījumā (kompleksā ar krīzi) ir sadārdzinājumu kompensācijas LV iedzīvotājiem, uzņēmumiem). Būtu nepieciešams strādāt pie nacionāla mēroga sistēmas uzticamības stratēģijas, kas ļautu palielināt drošību nākotnē.

Izturētspējai ir saikne ar piekrasti gan kā teritoriju, gan kā kopienu (cilvēku kopu, kas to apdzīvo). Piekrastes pētījumi LV ir maz, tajā skaitā LAND pētījumi, kas skar jomu. Publikācijas par piekrasti (meklēts pēc *resilience in coastal territories*) saistāms ar sociālo kapitālu, ekosociālo transformāciju, kopienas lomu kā nepieciešamību izturētspējai. Piekrastes pētījumi (meklēts pēc *coastal territories Latvia*) LV saistāmi ar šādām tēmām: piekrastes pārvaldība, vides ekoloģija, kopienu analīze, rādītāji, ekosistēmu pakalpojumi, identitāte un ainavas, tūrisms, COVID19 ietekme uz kopienām, un citas tēmas. Nozares izturētspējas jautājumi tādējādi saistāmi ar plašāku kopienu un attiecīgiem kontekstiem.

Intervijas

Tika veiktas intervijas ar jomas pārstāvjiem attālināti laika posmā no 2023.gada 20.jūnija līdz 19. jūlijam. Intervējamie pārstāvēja dažādas iesaistīto puses: E.Kubliņu Zemkopības ministrijas (ZM) Zivsaimniecības atbalsta nodaļas vadītāju, K.Gramani Zivsaimniecības Sadarbības tīkla (ZST) vadītāju, M.Stankeviču Biedrības “Baltijas zivsaimnieku apvienība” valdes priekšsēdētāju, M.Ziņģi, „Latvijas zivju audzētāju asociācija” izpilddirektoru, J.Endeli Biedrības “Latvijas Zivrūpnieku savienība” (LZS) prezidents. Tika uzdoti šādi jautājumi:

1. Kādas problēmas nozarei bija/ir saistībā ar COVID19 un Ukrainas karu?
2. Kā valsts līdz šim palīdzējusi uzņēmējiem krīzes pārvarēšanai. Kā uzņēmēji to izmantoja?
3. Kas ir visbūtiskākais turpmāk nozares attīstībā, kas būtu jādara ilgspējas nodrošināšanai? Kam uzņēmējiem jāpievērš uzmanība?

Interviju mērķis bija gūt plašāku skatījumu uz anketas pamatjautājumiem, jo anketēšana vērsta uz individuāliem uzņēmumiem. Zemāk ir sniegts interviju apkopojums.

Intervijās gūtās atziņas lielākoties liek secināt, ka COVID19 un Ukrainas karš atstāja neviennozīmīgu ietekmi uz nozares uzņēmumiem. Tas atkarīgs no uzņēmuma lieluma, specializācijas, pārstāvētās nozares (zvejniecība, akvakultūra, apstrāde).

Kopumā pārstāvji pauda uzskatu, ka COVID19 gadījumā mazākiem zvejas uzņēmumiem ir bijušas lielākas grūtības, īpaši ar zivju produkcijas realizāciju, jo bija ierobežotas tirdzniecības vietas, ēdināšanas uzņēmumi bija slēgti. Uzņēmumi, kuri aptver vairākas nozares (zveja, uzglabāšana, apstrāde, realizācija) vieglāk pārcieta COVID19.

Piekrastes zvejniekiem kara dēļ nokritās cenas, tajā pašā laikā nebija problēmas ar vietējo un nepārstrādāto zivju noietu. Tirdzniecība ar Ukrainu pēdējā gada laikā ir pieaugusi un Kurzemes piekrastes zvejniekiem ir 2-3 reizes lielāka kā pirms kara, cenas ir cēlušās par 20-30%. No otras puses, ir augušas elektroenerģijas un gāzes cenas. Noslēgtie līgumi pašlaik nav izdevīgi ražotājam, kas prasa neadekvātas izmaksas, un reizēm aptur ražošanas procesu. Enerģijas biržas cenas ir krietni zemākas nekā līgumcenas, kas nav

maināmas un ietekmē konkurētspēju. Tiek pausts uzskats, ka enerģijas cenas LV ir problēma, kas netiek risināta, un to tikai netieši skar kara sadārdzinājums.

Akvakultūras uzņēmumiem bija atšķirīga situācija atkarībā no ražošanas tehnoloģijas. Dīķsaimniecības COVID19 maz ietekmēja, slēgtās sistēmās audzējot zivis – vajadzēja pārorientēties uz vietējo tirgu. Ierobežojumu dēļ bija pēkšņs pieprasījuma kritums no ēdinātājiem un maziem kūpinātājiem. Tiek atzīmēta neziņa par nākotni, kas apgrūtināja lēmumu pieņemšanu. COVID19 neskāra makšķerētājus dīķos.

Akvakulturā karš ļoti atsaucās uz izejmateriāliem, barību, energoresursiem. Īpaši uz barību, jo sadārdzinājums bija ļoti straujš. Problēmas īpaši recirkulācijas sistēmām energoresursu dēļ. Tas atstāj ietekmi uz konkurētspēju. Rezultātā samazinājās eksports, kas tagad karpu audzētājiem pieaug, īpaši uz Poliju, kā lielu patērētāju. Mainās noieta tirgi Baltkrievijā un Z Eiropā. Attiecībā uz zivju barību sadārdzinājums turpinās.

Apstrādes sektors atzīst, ka COVID19 ietekme ir jūtama, jo mainījās piegādes, pārtrūka tiešā komunikācija, tas prasīja pāriešanu uz attālināto komunikāciju, kam uzņēmumi nebija gatavi. Tāpat šo sektoru skāra darbinieku slimošana.

Ukrainas kara dēļ nozīmīgs tirgus apstājās, tā rezultātā sekoja piegāžu ķēdes satricinājumi un krass ražošanas resursu cenu kāpums.

Zivju apstrādē bija izjūtama elektroenerģijas, eļļas u.c. resursu cenu kāpums, kas īpaši bija sākotnējā periodā, pašlaik daļēji stabilizējies. Tiek pausts uzskats, ka ietekme būs vērojama vēl izteiktāk 2023.-2024. gadā, krītot pieprasījumam, ko 2022. gadā noturēja COVID19 laika uzkrājumi.

Intervētie nozares pārstāvji pozitīvi vērtē ES fondu zivsaimniecībai atbalstu krīzes situāciju pārvarēšanā. Tika maksāts par enerģijas sadārdzinājumu, degvielas sadārdzinājumu un tirgus zaudējumiem. Projektu ieviešanā cenu sadārdzinājuma dēļ ļāva pagarināt projektu īstenošanas termiņus, un palielināt projektu izmaksas. COVID19 laikā bija nodokļu nomaksu termiņa pagarinājumi. Pašlaik nav maksājumu par tirgus zaudējumiem, kas arī nav nepieciešams.

Lai gan atbalsts kopumā tika veiksmīgi izmantots, bija atšķirības dažādās mērķauditorijās. Maziem uzņēmumiem raksturīgs tas, ka paši savas uzņēmējdarbības risku analīzi neveic. Būtiska ir uzticēšanās, uztraukums par datu drošību, rezultātā tie nevēršas pēc palīdzības, paļaujas tikai uz sevi un rezultātā cieš pašu biznesu.

Kā būtiskākos risināmos jautājumus turpmāk atzīmē: lētāku enerģiju, resursu dārdzības problēmas risinājumu. Kā risinājums varētu būt ieguldījumi alternatīvajos enerģijas veidos – saules, vēja (AQ), hibrīdie risinājumi (zvejniecībā). Kopumā jābūt orientācijai uz izmaiņām.

Nozarei kopumā kā būtiski virzieni tiek minēti: darbs pie profesijas prestiža celšanas, vietējās produkcijas pieejamība, ceļot cenu (produkta pievienoto vērtību), mazinot sezonālītāti, tajā skaitā uzglabāšanas iespējas, mazinot riskus, lai varētu paplašināt akvakultūras ražošanu. Orientējoties uz energoefektīvu, inovatīvu, vides un resursu ilgtspēju, aprites ekonomiku, zilo ekonomiku, zaļo kursu, mārketēšanu, ilgtspējīgu ražošanu, ko apliecina sertificēta produkcija. Tas ir svarīgi ne tikai lielajiem uzņēmumiem, bet arī mazajiem nozares pārstāvjiem. Jāizmanto piedāvātās iespējas saņemt atbalstu, un ieguldīt riska vadībā, ko darīt dažādās situācijās.

Inovācijas visās jomās arī tehnoloģijās, procesos, metodēs, tostarp, kā samazināt darbaspēka izmantošanu, īpaši apstrādē, ietekmes uz vidi mazināšanā. Akvakulturā būtiska ir barošana un attālā uzraudzība. Zvejniecībā – resursu un zvejas kapacitātes salāgošana, bet kopumā - darbs ar eksporta tirgiem, produkcijas dažādošana, jāsekmē zivju patēriņš, jādalās ar labo praksi.

Akvakultūras sektors uzsver zemās cenas kā mērķi, jo nav gatavs nodarboties ar apstrādi, nepieciešamību zivju uzglabāšanai, realizējot par augstākām cenām ziemas

periodā. Lai samazinātu cenu gala produktam, jāmeklē lētāki energoresursi, skābekļa nodrošināšana dīķos ar zemu elektrības patēriņu, iekārtas, kas atvieglo darbus: automatizējot zivju kāpuru uzskaiti, audzēšanas uzlabošanu. Nepieciešami izglītoti darbinieki, kas jārisina kopā ar valsts institūcijām. Inovācijas jāveido balstoties uz vietējām vajadzībām un specifiku, ņemot vērā dīķsaimnieku viedokli. Tiek uzsvērt nepieciešamība uzlabot recirkulācijas sistēmu, lai saglabātu ražošanu, paaugstināt energoefektivitāti, izmantot nevis modernas dārgās iekārtas, bet lokālās dabas dotās priekšrocības un gudrus cilvēkus, ilgtspējīgus risinājumus - videi draudzīgus dīķus, jo var uzturēt labāk un lētāk, kam ir saprātīgs atbalsts investīcijām, pārņemt iekārtas putnu atbaidīšanai. Tiek minētas atšķirībās lielajās dīķsaimniecībās – kurss uz videi draudzīgu saimniekošanu, un mazajās dīķsaimniecībās - uz intensifikāciju, kas iespējams prasa atbilstošu atbalsta politiku.

Apstrādes sektors uzsver jautājumus, kas risināmi sadarbībā ar valsts institūcijām - darba spēks, tajā skaitā darbaspēka imigrācija, algu nodokļi, kas vismaz jāpielīdzina reģionā ietvarā, banku jautājumi.

Intervijās dzirdētais norāda uz kopīgām un atšķirīgām situācijām sektoros. Vienojošais elements visiem intervētajiem: nozarei jāspēj mainīties un attīstīties, vairāk pievēršot uzmanību tendenču izmaiņām tirgū saistībā ar vides aspektiem un resursu patēriņa samazināšanu, domājot par inovatīviem risinājumiem, produktivitātes celšanu un Zaļā kursa virzību.

LV pētījumi saistībā ar izturētspēju

Pēdējos gados tieši COVID19 un karš Ukrainā ir divi faktori, kas būtiski ietekmē uzņēmējdarbības izturētspēju. Latvijā ir vairāki pētījumi par COVID19 ietekmi uz tautsaimniecību, tomēr tie nav specifiski vērsti uz zivsaimniecības nozari. Nozīmīgākie ir VPP projekti “Ekonomiskais, politiskais un juridiskais ietvars Latvijas tautsaimniecības potenciāla saglabāšanai un konkurētspējas pieauguma veicināšanai pēc pandēmijas izraisītas krīzes (reCOVvery-LV)” un “Dzīve ar COVID19: Novērtējums par koronavīrusa izraisītās krīzes pārvarēšanu Latvijā un priekšlikumi sabiedrības noturībai nākotnē”.

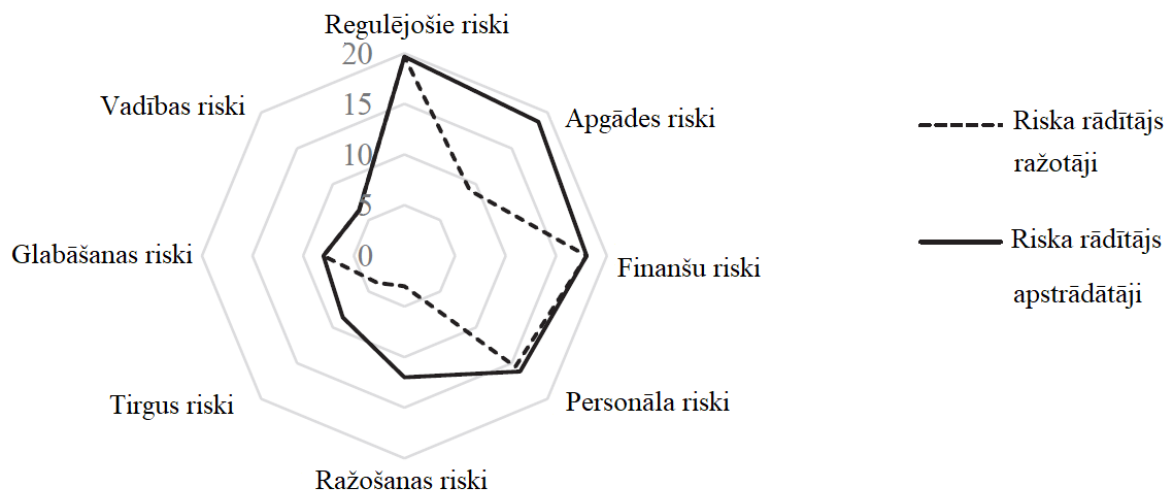
Projektā “reCOVvery-LV” pētīta pārtikas ražotāju un piegādes ķēžu noturība, vienlaikus stiprinot Latvijas pārtikas pašpietiekamību. Ilgtspējīgi risinājumi ir saistīti ar starptautiskās konkurētspējas veicināšanu un piedalīšanos globālajās piegādes ķēdēs, ņemot vērā, ka lielāku drošību nodrošina reģionālās piegāžu ķēdes. Ilgtermiņā galvenais konkurētspēju veicinošs faktors ir produktivitāte¹⁰.

Projektā reCOVvery-LV identificētie zivsaimniecības riski un iespējamie pasākumi saistībā ar COVID19. Galvenie riski ir dažādu regulējuma izmaiņu nenoteiktība (piemēram, higiēnas prasības), ar finanšu plūsmas nodrošināšanu saistītie riski un personāla riski. Turklāt, ņemot vērā dažu ražotāju atkarību no importētajām izejvielām, arī piegādes risks ir būtisks. Kas sasaucas ar intervijās minēto par nozares izaicinājumiem.

Intervijās uzsvērts, ka COVID19 pandēmijai ir daudzvirzienu ietekme uz zivsaimniecības nozari Latvijā. No vienas puses, gan Latvijā, gan ārvalstīs palielinājās produktu ar pagarinātu derīguma termiņu (konservu) patēriņš. Tas ļāva īstermiņā palielināt Latvijas zivju konservu ražotāju apgrozījumu. Savukārt rūpnīcas, kas pārstrādā importētās zivis, bija spiestas pāriet no svaigām uz saldētām izejvielām, lai samazinātu produktu bojāšanās risku loģistikas kavēšanās dēļ. Nepieciešamie institucionālie pasākumi ietver ražotāju un zivju pārstrādātāju izmaksu samazināšanu, lai pielāgotos regulējuma izmaiņām, palielinot finansiālo stabilitāti un nodrošinot drošu darbaspēka nodrošinājumu. Šādi pasākumi ietver tiešu un netiešu finansiālu atbalstu, izpratnes veidošanas pasākumus.

¹⁰ Silovs, M., Pilvere, I. The Ambiguity Of Covid-19 Effect On The Latvian Fishery Sector. RESEARCH FOR RURAL DEVELOPMENT 2021, VOLUME 36 DOI: 10.22616/rrd.27.2021.019

Galvenie riski ir nozares atkarība no roku darba, viena produkta ražošana ar ierobežotu tirgu valstī, kā arī tādu produktu ražošanas trūkums, kas atbilst pandēmijas izmainītajiem patēriņa paradumiem. Jo īpaši – patēriņam gatavi zivju produkti ar pagarinātu glabāšanas laiku. Pasākums, kura mērķis ir risināt šīs nozares pamatproblēmas, varētu atvieglot piekļuvi pētniecībai un attīstībai automatizācijas un jaunu produktu izstrādes jomā, samazinot darījumu izmaksas visos attīstības posmos. Tomēr īpašu institucionālu mehānismu izstrādei, kuru mērķis ir samazināt fundamentālos riskus, nepieciešama turpmākā izpēte¹¹.

1. att. Riski COVID19 Zivsaimniecības sektors (Silovs, M., Pilvere, I., 2021)

No 1. attēla izriet, ka zvejniekiem un akvakultūras sektora pārstāvjiem kā izejvielu piegādātājiem, un zvejas produktu apstrādātājiem, riska faktori ir ar dažādu nozīmi. Nozarei kopīgi ir personāla, finanšu un regulējošie riski, kas ir ar vislielāko ietekmi. Tirgus un apgādes riski ir nozīmīgi zivju apstrādei. Izturētspējas kontekstā minētie riski norāda uz tiem virzieniem, kam būtu jāpievērš papildus uzmanība plānojot turpmākās darbības.

Atsevišķu ražošanas resursu patēriņa risku analīze sniegta LAND pētījumā “Zivsaimniecības nozares ilgtspēja/izturētspēja saistībā ar atsevišķu ražošanas resursu patēriņu.”¹² Pētījums nav specifiski orientēts uz COVID19 vai karu Ukrainā un sniedz analīzi par nozares izturētspēju elektroenerģijas, zivju barības, iepakojuma nozīmi zvejniecības, AQ, zivju pārstrādes sektoros.

Kā vienu no būtiskiem izturētspējas faktoriem zivsaimniecībā LV pētījumos uzsvērtā digitalizācija. Nozīmīgākie digitalizācijas instrumenti zivsaimniecības nozares uzņēmumiem ir tehnoloģiskās iekārtas, sensori zvejas kuģiem, nozvejas sistēmas, uzskaites un loģistikas pakalpojumu sistēmas, kā arī noliktavas vadības sistēma. Šie instrumenti ievērojami atvieglo esošo roku darbu zivju pārstrādes uzņēmumos un veicina ražošanas jaudu, konkurētspējas un eksporta pieaugumu. Nozīmīgākie pozitīvie faktori digitālajai transformācijai ir bijuši ieguldījumi zvejas flotes modernizācijā; atbalsta programmas, kas pieejamas digitalizācijai zivsaimniecībā; nozares uzņēmumu atbalsts digitalizācijas

¹¹ Silovs, M., Pilvere, I. The Ambiguity Of Covid-19 Effect On The Latvian Fishery Sector. RESEARCH FOR RURAL DEVELOPMENT 2021

¹² Darbības programmas Eiropas Jūrlietu, zivsaimniecības un akvakultūras fonda atbalsta ieviešanai (ZRP) 2021-2027 Zivsaimniecības nozares ilgtspēja/izturētspēja saistībā ar atsevišķu ražošanas resursu patēriņu. AREI, 2022.

procesiem; jaunas tirdzniecības un eksporta iespējas, ko var veicināt digitālie risinājumi izplatīšanas un mārketinga jomā¹³.

Kara seku ietekme uz zivsaimniecību LV ir mazāk vērtēta. Kopējās problēmas, ko izraisīja karš Ukrainā ir minētas vairākās publikācijās par citam valstīm. Zemāk nozares situācija, kas balstās Polijas piemērā.

Ukrainas kara rezultātā ievērojami pieauga jūras zvejniecības izmaksas. Degvielas cenu pieaugums, elektrības cenas, tieši ietekmē ledus ražošanas, kuģu degvielas, naftas ieguves smērvielu un Āzijas valstīs ražoto un pa jūru pārvadāto aizsargapģērbu izmaksas. Būtiska zvejas darbību izmaksu sastāvdaļa ir zivju kastu nomas izmaksas. Palielinājušās ostas un izkraušanas maksas, zvejas laivu remonta un apkopes izmaksas, kā arī cenas par papildu pakalpojumiem, piemēram, transportu un grāmatvedību. Vēl viena Krievijas agresijas ietekme ir bijusi algu izmaksu palielināšanās darba devējiem, kuri nodarbināja Ukrainas pilsoņus pirms kara sākuma.

Akvakutūrā strauji (30-40%) pieauga arī zivju barības cenas, ko noteica deficīts un barības sastāvdaļu cenu kāpums, jo īpaši: kvieši, kukurūza un rapšu sēkļu komponenti (t.sk. rapšu eļļa), citas augu eļļas vai zivju milti. Turklāt krasais sadārdzinājums degvielai, īpaši dīzeļdegvielai, ko parasti iegādājas par mazumtirdzniecības cenām, ir palielinājis ekspluatācijas izmaksas. Attiecībā uz akvakultūru kara sekas ir apvienojušās ar COVID19 pandēmijas ietekmi. Piemēram, skābekļa cenas ir pieaugušas par 20%, to izmanto zivju dīķu un rezervuāru piesātināšanai ar skābekli. Cenu kāpuma spirāle izraisīja ievērojamu investīciju izmaksu pieaugumu zivju audzēšanas iekārtu celtniecībā un modernizācijā.

Apstrādes nozarē – samazinājās pieprasījums no Austrumu valstīm un citiem tirdzniecības partneriem Eiropas Savienībā, otrs bija piegādes ķēžu darbības traucējumi, kas izraisīja strauju galveno zivju izejvielu, piemēram, laša, makreles, foreļu un brētliņu, cenu kāpumu. Saskaņoties ar plaši izplatīto cenu pieaugumu un paredzamo šīs tendences turpināšanos, uzņēmumi ir izvēlējušies veidot rezerves krājumus, lai kompensētu inflācijas un piegādes deficīta ietekmi nākamajos mēnešos. Nozīmīgs ir elektrības cenas pieaugums.

Valsts atbalsts saistās ar enerģijas, degvielas un izejmateriālu sadārdzinājuma kompensācijām¹⁴.

Latvijā papildus EJZAF atbalstam, Altum bija programma COVID19 pandēmijas seku pārvarēšanai, turpinās aizdevumu un garantiju finanšu instrumenti Krievijas militārās agresijas pret Ukrainu radīto seku uz ekonomiku mazināšanai¹⁵.

Kopumā, kas attiecas uz visām nozarēm, ekonomikas prognozes LV rāda lēnāku izaugsmi 2023. gadā. Ilgtermiņa risinājumi saistāmi ar ekonomikas transformāciju. Ar Eiropas Zaļo kursu ES ir izvirzījusi vērienīgus mērķus, lai novērstu šo krīžu cēloņus — pārveidot mūsu enerģētikas sistēmas, samazināt atkarību no fosilā kurināmā, ieguldīt tīros, atjaunojamajos enerģijas avotos, atjaunot dabu, stiprināt apriti mūsu ekonomikā, vienlaikus nodrošinot taisnīgu pāreju, kurā mēs atbalstām visvairāk skartos¹⁶.

Kopumā pētījumos tiek uzsvērti galvenie stresori: resursu (enerģija, degviela, izejmateriāli, palīgmateriāli, u.tml.) un pakalpojumu sadārdzinājums, piegādes ķēžu

---

¹³ Proceedings of the 2022 International Conference “ECONOMIC SCIENCE FOR RURAL DEVELOPMENT” No 56 Jelgava, LLU ESAF, 11-13 May 2022, pp. 601-608 DOI: 10.22616/ESRD.2022.56.060

¹⁴ <https://eurofish.dk/>

¹⁵ <https://www.altum.lv/2023-gada-altum-istenos-jaunas-biznesam-un-iedzivotajiem-nozimizas-atbalsta-programmas-aizvaditaja-gada-uznemeji-valsts-atbalstu-izmantojusi-izaugsmei/>

¹⁶ <https://neatkariga.nra.lv/ekonomika/397215-globalo-ekonomiku-gaida-stagnacija-jautajums-ka-krizi-pardzivos-latvija>

noturība (loģistikas jautājumi) un tirgus straujās svārstības. To apliecina arī intervijas ar nozares pārstāvjiem¹⁷.

---

¹⁷ <https://www.eea.europa.eu/lv/articles/2022-gada-vasara-dzive-vairaku>

2. ANKETAS IZSTRĀDE ZIVSAIMNIECĪBAS AKTUĀLO PROBLĒMU UN RISINĀJUMU IDENTIFIKĀCIJAI.

Anketas izstrāde

Aptauja ir vērsta uz uzņēmējiem, lai spriestu par nozares vajadzībām, veiktajām un plānotajām rīcībām. Atsaucoties uz priekšizpētes rezultātiem, tika sagatavoti divi izturētspējas anketas varianti. Plašākajā variantā tika ietverti jautājumi, kas aptver uzņēmumu ekonomisko, sociālo un vides kontekstu. Šaurākajā variantā, anketas jautājumi balstās galvenokārt uz ekonomiska rakstura rīcībām risku mazināšanā un krīzes situāciju pārvarēšanā, kā arī PZA piedāvātajiem intervencēm, kas ir orientēti uz to pārvarēšanu. Daļa no augstāk minētajiem rīcībām ir iekļauti sašaurinātajā anketā, atbildot uz šādiem jautājumiem:

1. *Identificē nozari, ko pārstāv respondents, kur paredzētas vairākas iespējamās izvēles (zvejniecība, akvakultūra, pārstrāde)*

2. *Atzīmējiet ar kurām no problēmām esat saskāries savā uzņēmējdarbībā pēdējos 3 gados? (atzīmējiet jums atbilstošās, vai ierakstiet citas). Jautājumā ir paredzētas vairākas iespējas un arī brīvais lauks, ja atbildes jāpapildina. Jautājums orientējas uz problēmām, ar ko saskarās nozares uzņēmumi, ņemot vērā identificētos nozīmīgākos stresorus.*

3. *Atzīmējiet kuras darbības/pasākumus esat veicis savā uzņēmējdarbībā pēdējos 3 gados un kurus plānojat veikt turpmāk? (atzīmējiet sarakstā jums atbilstošos, vai ierakstiet citas darbības, ja neredzat sarakstā). Jautājums paredz vairākas iespējamās izvēles un brīvais lauks, ja atbildes jāpapildina. Jautājums orientēts uz esošajām un plānotajām rīcībām, balstoties uz literatūru, intervijām un PZA iespējamo atbalstu.*

4. un 5. jautājums – paredz skaidrojumu, ja respondenti izvēlējušies 3. jautājuma atbildi cits (skat.1. pielik.).

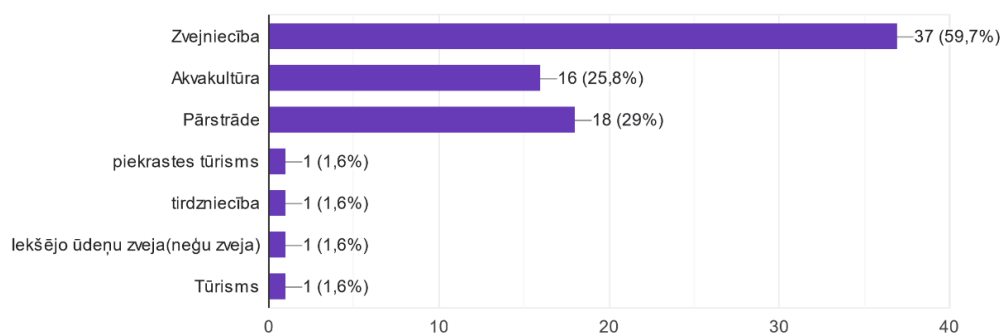
Katra no iespējamām darbībām, kas tika piedāvāta respondentiem, tika atbilstoši paskaidrota (skat. 1.pielikumu), lai nerastos pārpratumi. Izlases kopa atbilst ģenerālkopai.

Respondenti

No 62 atbildēm pārstāvētās nozares ir zvejniecība (37) 59%, akvakultūra (16) 25%, apstrāde (18) 29%, tūrisms (2) tirdzniecība (1), iekšējo ūdeņu zveja (1). 12 gadījumos ir norādītas 2 vai vairākas nozares (2. att.).

1. Jūsu pārstāvētā nozare (ir pieļaujamas vairākas)

62 atbildes

2.att. Anketas respondentu sastāvs.

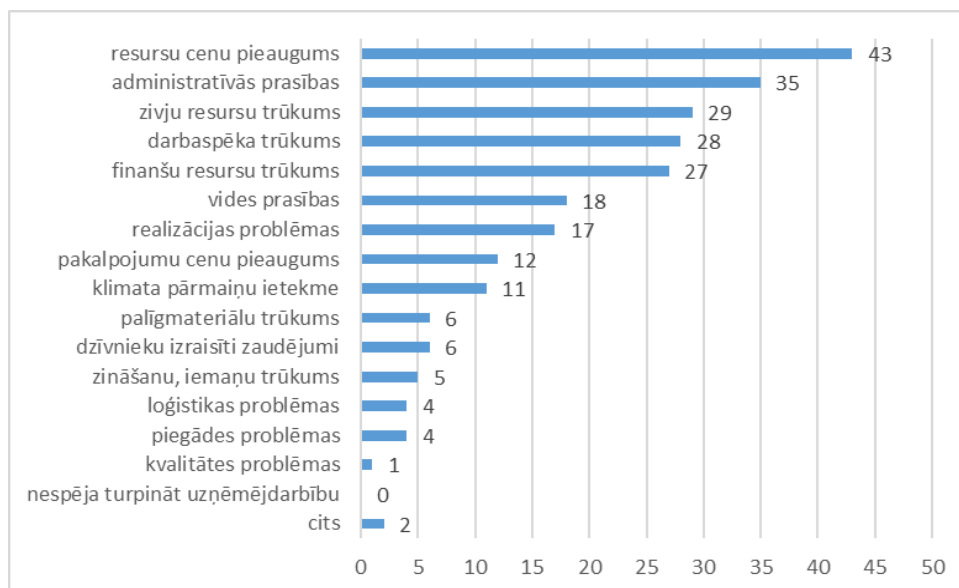
Tikai zvejniecību pārstāv – 27, akvakultūru - 14, apstrādi - 9 respondenti. Vairākas nozares akvakultūra+apstrāde 2, zvejniecība+apstrāde 7, zvejniecība+tūrisms 2, zvejniecība+tirdzniecība 1 respondents.

Turpmāk pie atbilžu apkopojumiem pa specializācijām tiek pieskaitītas arī citas specializācijas, ja tās minētas respondentu atbildēs. Pretējā gadījumā nav iespējams nošķirt, ja ir divas vai vairākas specializācijas.

Respondentu atbilžu apkopojums

Problēmām ar kurām saskārušies nozares uzņēmēji pēdējos gados

Uz 2. jautājumu atbildējuši 62 respondenti. Jautājums orientējas uz esošajām problēmām pēdējos 3 gados. Jautājums pieļauj vairākas atbildes vienlaicīgi. Kopumā respondenti norāda uz resursu cenu pieaugumu, kas minēts 43 gadījumos (69% no visiem atbilžu variantiem), administratīvās prasības¹⁸ (35; 56%), zivju resursu trūkums (29; 47%), darbaspēka trūkums (28; 45%), finanšu trūkums (27; 44%), bez tam nozīmīgas ir arī vides prasības, realizācijas problēmas, pakalpojuma cenu pieaugums, klimata pārmaiņas (3. att.).

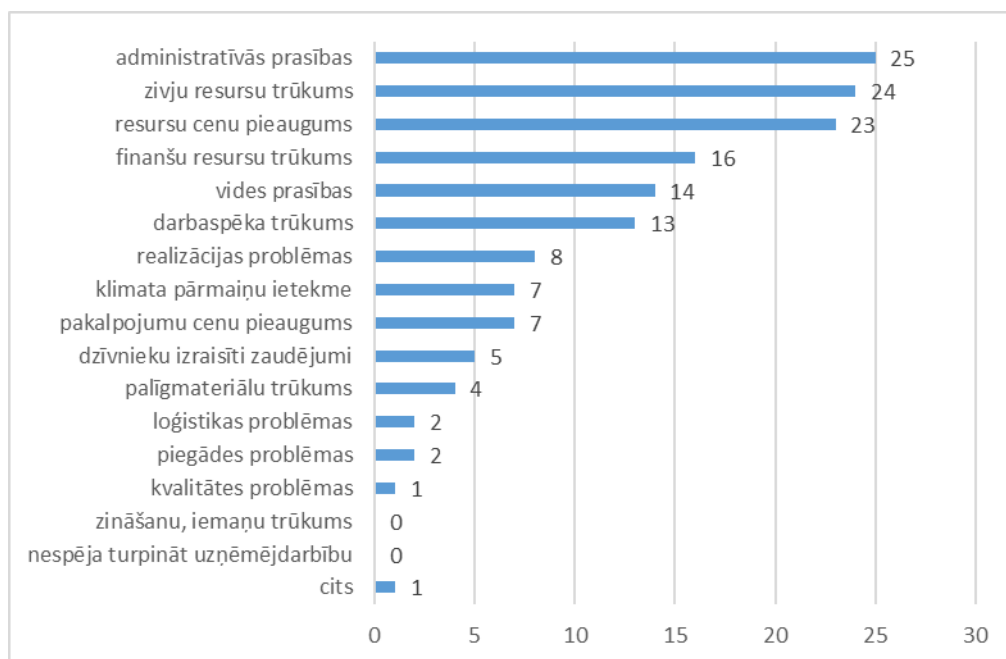

3.att. Zivsaimniecības nozares problēmas

Zvejnieku lielākās problēmas saistītas ar administratīvajām prasībām no 37 zivsaimniecības sektora respondentiem 25 atbildes, tālāk seko zivju resursu trūkums (24), resursu cenu pieaugums (23), finanšu resursu trūkums (16), vides prasības (14), darbaspēka trūkums (13). Netiek norādīts zināšanu trūkums vai arī nespēja turpināt līdzšinējo darbību (4. att.).

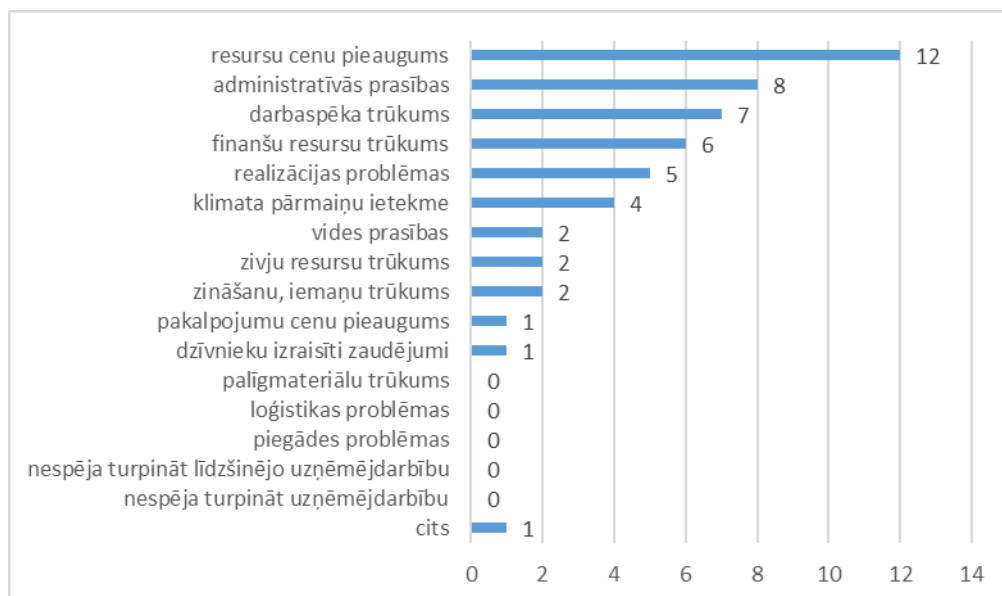
¹⁸ Ar administratīvajām prasībām saprotot - jāaizpilda un jāiesniedz daudz dažādu atskaišu veidlapu, mainās regulējumi, noteikumi, prasības u.tml.

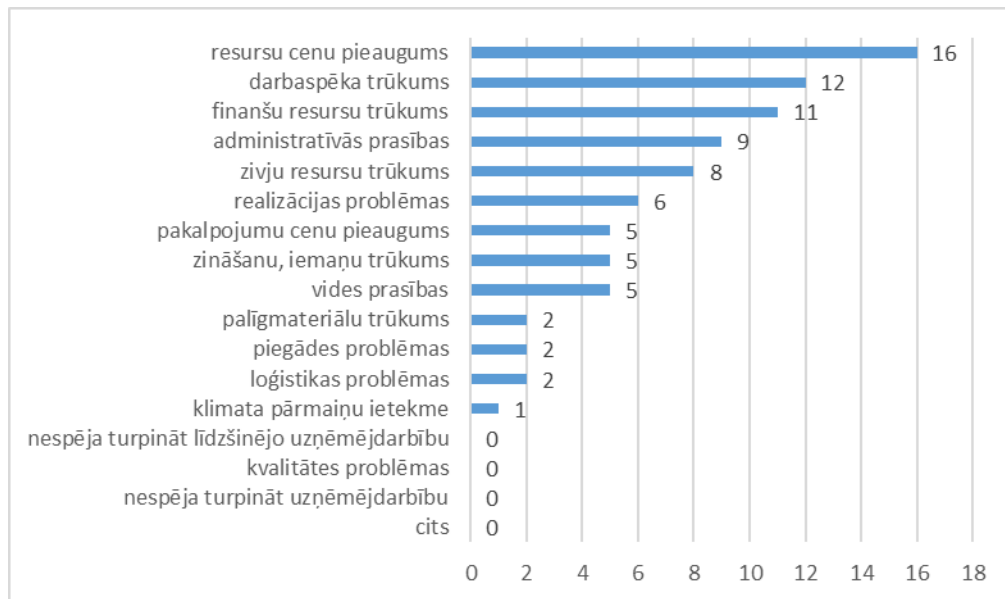
4.att. Zvejniecības sektora problēmas

No 16 akvakultūras respondentiem visvairāk minētā problēma ir resursu cenu pieaugums (12), administratīvais slogs (8), darbaspēka trūkums (7), finanšu resursi (6). Netiek minētas kvalitātes, piegāžu un loģistikas problēmas, nespēja turpināt uzņēmējdarbību, palīgmateriālu cenas (5. att.).

5.att. Akvakultūras sektora problēmas

Ar apstrādi saistītie uzņēmumi kā galveno min resursu cenu problēmu (16), darbaspēka trūkumu (12), finanšu trūkumu (11), administratīvās prasības (9) un zivju resursu trūkumu (8). Netiek atzīmētas kvalitātes problēmas un nespēja turpināt biznesu.

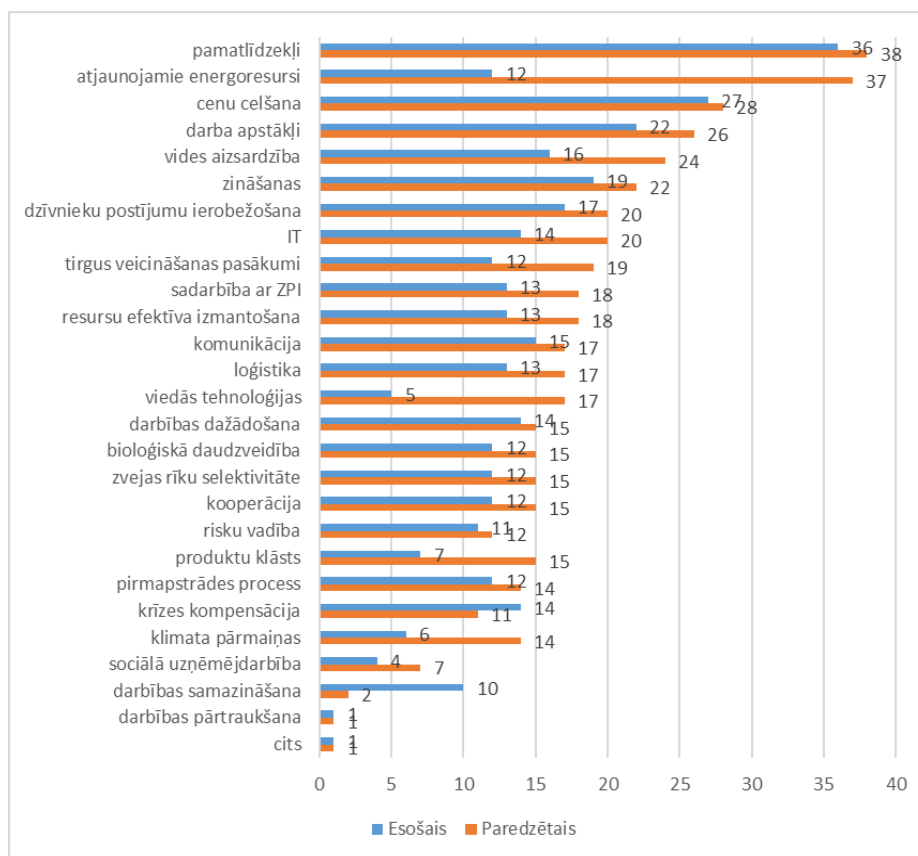
6.att. Apstrādes sektora problēmas

Kopumā visiem sektoriem kā galvenās problēmas pēdējos 3gados tiek minētas: resursu cenu pieaugums, administratīvais slogs, finanšu trūkums, darbspēka trūkums. Zvejniecībā un apstrādē – zivju resursu trūkums. Nav izteikti izaicinājumi, kas liktu pārtraukt biznesu.

Darbības/pasākumi kurus nozares uzņēmēji veikuši un kurus plāno veikt turpmāk

Uz 3. jautājumu 61 respondents. 3. jautājumā tikai par esošajām darbībām ir atbildējuši 8 respondenti, tikai par plānotajām darbībām – 6 respondenti, gan uz esošajām, gan plānotajām atbildējuši 47 respondenti.

3. jautājums ir orientēts uz darbību noskaidrošanu, gan par pēdējiem 3 gadiem, gan plāniem turpmāk. Tādēļ jautājums ir sadalīts 2 apakšjautājumos. Te jāņem vērā, ka pilnvērtīgas atbildes uz abiem apakš jautājumiem ir snieguši 47 respondenti. Apkopojumā ir ņemtas vērā visas atbildes, tajā skaitā arī tās, kur nav norādītas esošās darbības vai plānojamās (7.att.).

7. att. Zivsaimniecības nozares veiktās un plānotās darbības

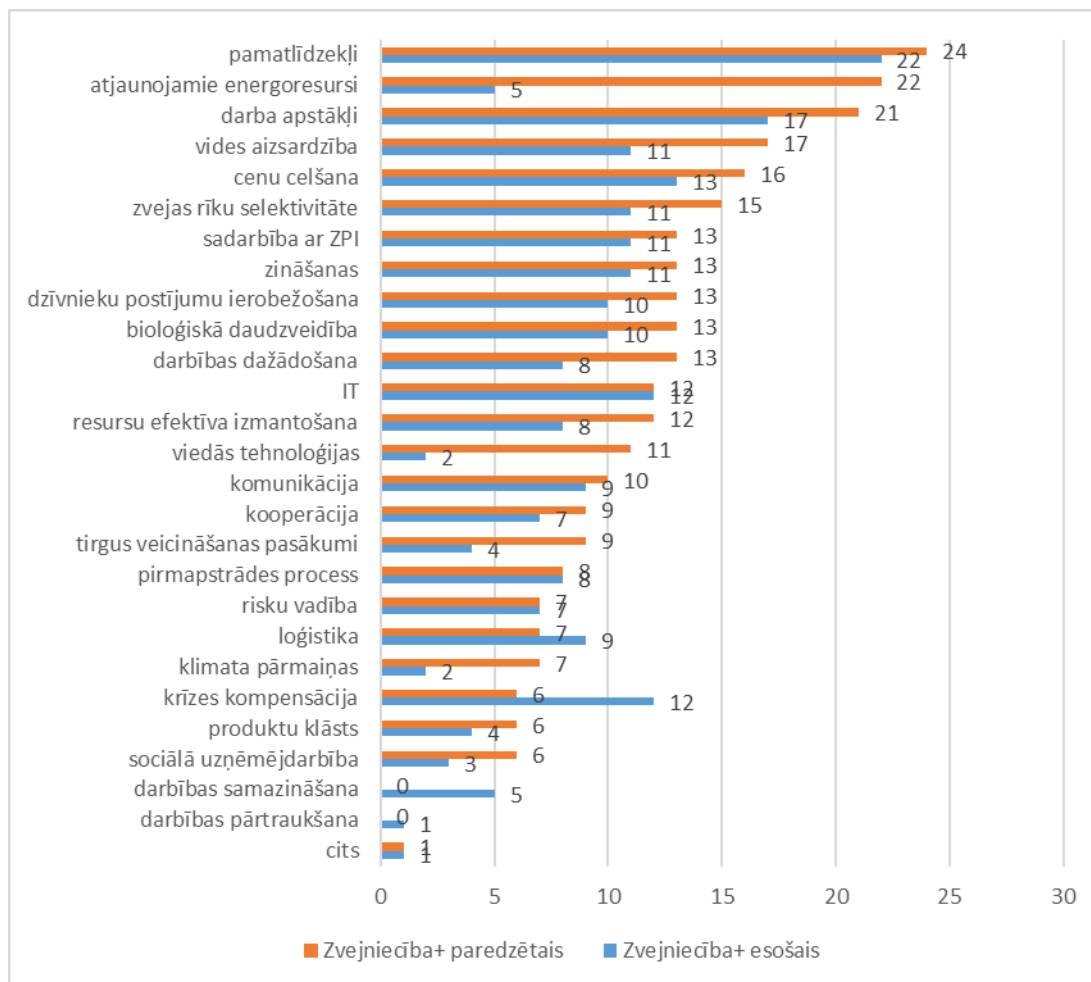
Pārsvarā visi respondenti veikuši vairākas darbības problēmu risināšanai. Visnozīmīgākās darbības, kas veiktas pēdējo gadu laikā ir *ieguldījumi pamatlīdzekļos* (36 respondentu atbildes), *cenu celšana* (27), *darba apstākļu uzlabošana* (22), ieguldījumi zināšanās (19), dzīvnieku postījumu mazināšanā (17), vides aizsardzības pasākumos (16), komunikācija (15), darbību dažādošanā (14), krīzes kompensācijas izmantošana (14), ieguldījumi IT (14). Kopumā esoša pieredze uzrāda daudzveidīgus ieguldījumus. Salīdzinoši maz atzīmētas: darbību pārtraukšana, adaptācija klīmata pārmaiņām, produktu klāsta izmaiņām, iesaiste sociālajā uzņēmējdarbībā, viedo tehnoloģiju izmantošanā.

Plānotās darbības tuvākajos gados visvairāk tiek atzīmēti ieguldījumi pamatlīdzekļos (38), atjaunojamajos energoresursos (37), cenu celšana (28), darba apstākļu uzlabošana (26), ieguldījumi vides aizsardzībā (24), zināšanas (22), IT (20), aizsardzība no dzīvnieku postījumiem (20), tirgus veicināšanas pasākumos (19), sadarbība ar ZPI (18), resursu efektīva izmantošana (18), ieguldījumi viedajās tehnoloģijās (17), loģistikā (17), komunikācijā (17).

Salīdzinoši maz ir izvēlējušies darbības: darbības samazināšana, pārtraukšana, sociālajai uzņēmējdarbība. Kopumā par plānotajām darbībām ir atbildējuši vairāk respondenti nekā par veiktajām. Salīdzinoši ar iepriekš veiktajām darbībām, vērojams liels interese pieaugums par atjaunojamo enerģiju, klīmata pārmaiņu mazināšanu, izmaiņām produktu klāstā, tirgus veicināšanas pasākumiem, IT, viedo tehnoloģiju izmantošanu, vides aizsardzības pasākumiem.

Zvejniecībā pēdējos gados visbiežāk investēts šādās rīcībās : pamatlīdzekļos (22 atbildes), darba apstākļu uzlabošanai (17), cenu celšanā (13), krīzes kompensācijas izmantošana (12), IT (12), zveja rīku selektivitātē (11), sadarbība ar ZPI (11), zināšanu papildināšanā (11), vides aizsardzības pasākumos (11). Maz atzīmētas darbības ir ieguldījumi viedajās tehnoloģijās, sociālajā uzņēmējdarbībā, produktu klāsta optimizācijā, klīmata pārmaiņu mazināšanā, uzņēmumi nav gatavi pilnībā pārtraukt nodarbi.

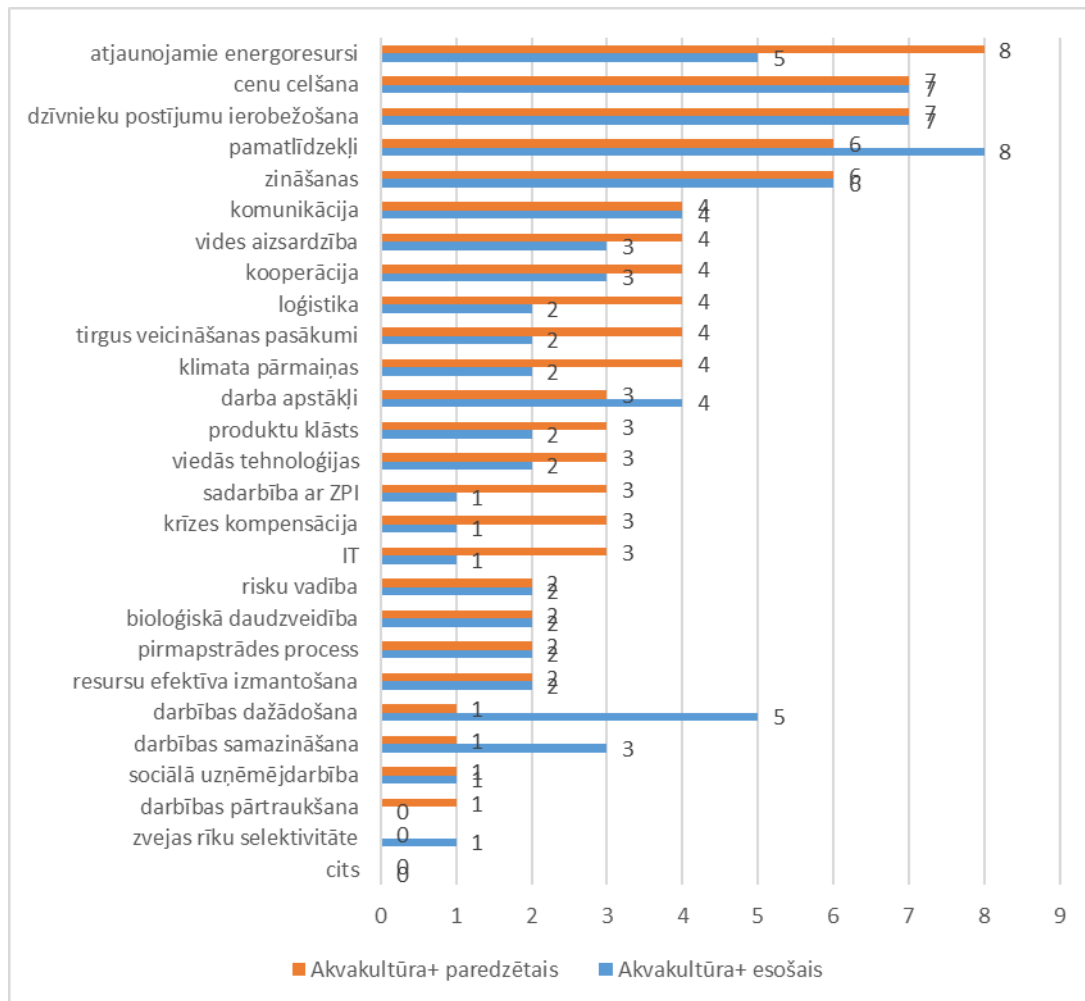
Visizplatītākās paredzētās darbības zvejniecībā ir pamatlīdzekļu iegāde (24), investīcijas atjaunojamajos energoresursos (22), darba apstākļu uzlabošana (21), vides aizsardzība (17), cenu celšana (16), ieguldījumi zvejas rīku selektivitātē (15), bioloģiskās daudzveidības saglabāšana (13), darbību dažādošanā (13), sadarbība ar ZPI(13), dzīvnieku postījumu ierobežošana (13), zināšanu apguve (13). uzņēmumi neplāno samazināt darbības vai pārtraukt ražošanu (8.att.).

8.att. Zvejniecības sektora esošās un plānotās darbības

Biežākās izvēlētās darbības akvakultūras pārstāvju vidū pēdējos gados ir šādas: ieguldījumi pamatlīdzekļos (8), cenu celšana (7), dzīvnieku postījumu novēršana (7), zināšanu apguve (6), atjaunojamie energoresursi (5), darbību dažādošana (5). Nav bijusi vajadzība pilnībā pārtraukt biznesu, tomēr ir vairāki uzņēmumi, kas uz laiku to ir samazinājuši, maz ir izmantots krīzes kompensācijas mehānisms, sadarbība ar ZPI, sociālā uzņēmējdarbība, IT.

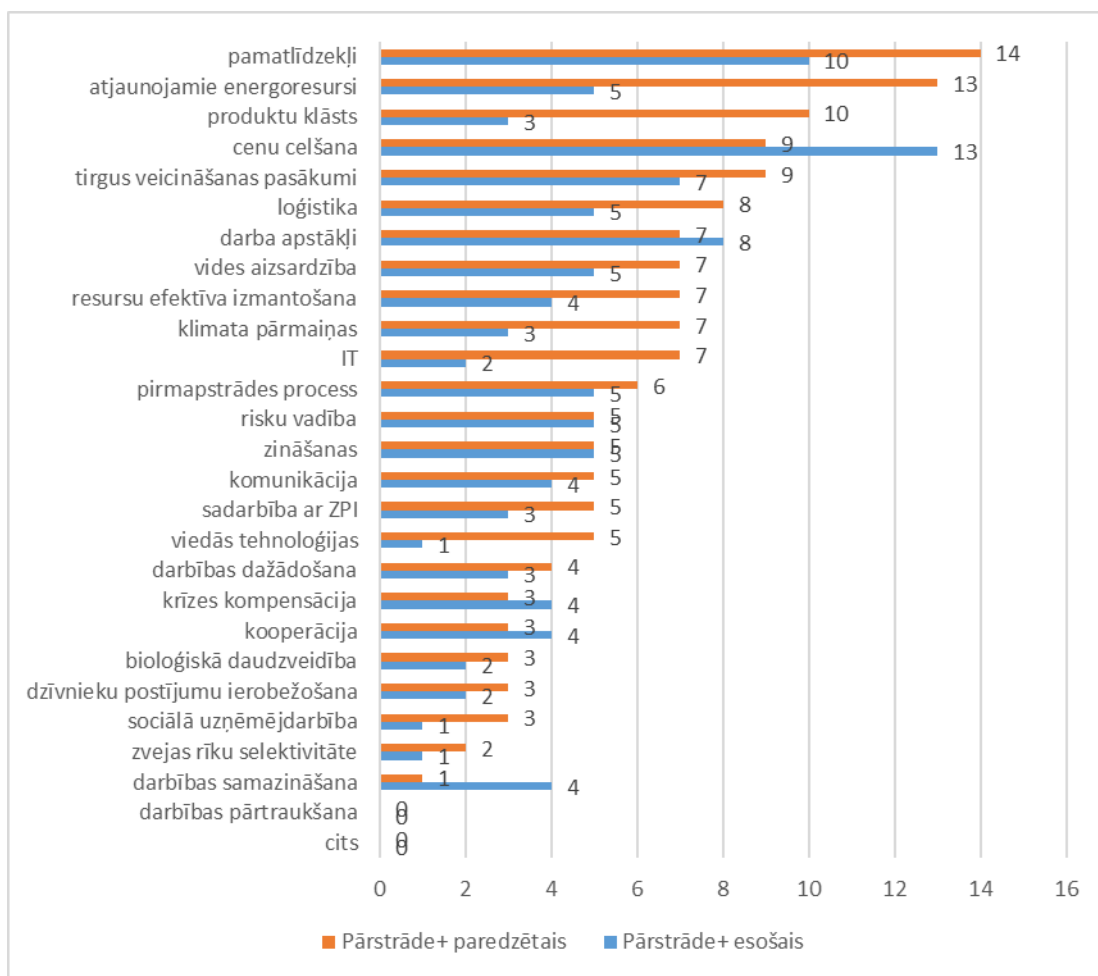
Plānotās darbības akvakultūrā ir investīcijas atjaunojamajos energoresursos (8), cenu celšana (7), dzīvnieku postījumu novēršana (7), pamatlīdzekļos (6), zināšanu papildināšanā (6). Maz ir atbildes par saimnieciskās darbības dažādošanu, īslaicīgu pārtraukšanu vai pilnīgu patraukšanu, sociālajā uzņēmējdarbībā (pa 1 atbildei) (9.att.).

9.att. Akvakultūras sektora esošās un plānotās darbības

Biežākās darbības apstrādes sektorā pēdējos gados ir cenu celšana (13), pamatlīdzekļu iegāde (10), darba apstākļu uzlabošana (8), atjaunojamā enerģētika (5), pirmapstrādes procesu uzlabošana (5), loģistikas ķēdes (5), risku vadība (5), zināšanu ieguve (5), vides aizsardzības pasākumi (5). Uzņēmumi nav pārtraukuši ražošanu, tomēr vairāki ir samazinājuši darbību, maz arī domāts par produktu klāsta optimizāciju, sociālo uzņēmējdarbību un viedajām tehnoloģijām.

Plānotās darbības apstrādē tuvākajos gados ir: pamatlīdzekļu iegāde (14), investīcijas atjaunojamajā enerģētikā (13), produktu klāsta optimizācijā (10), dalība tirgus veicināšanas pasākumos (9), cenu celšana (9), loģistikas optimizācija (8), vides aizsardzība (7), IT (7), resursu efektīva izmantošana (7), darba apstākļu uzlabošana (7), klimata pārmaiņu mazināšana (7). Netiek plānota darbības pārtraukšana, tikai 1 uzņēmums plāno iespējamu apjomu samazināšanu (10.att.).

10.att. Apstrādes sektora esošās un plānotās darbības

Kopumā nozarēs svarīgākie pasākumi, kas veikti saistāmi ar investīcijām infrastruktūrā, cenu celšanā, atjaunojamajā enerģētikā, katrai nozarei pastāv arī sava specifika. Plānotās darbības saistāmas ar pamatlīdzekļu iegādi, investīcijām atjaunojamajos energoresursos, pastāv nozaru specifiskās vajadzības.

3. REZULTĀTU APKOPOŠANA PRIEKŠLIKUMU IZSTRĀDEI ZIVSAIMNIECĪBAS NOZARES ATTĪSTĪBAS SEKMĒŠANAI.

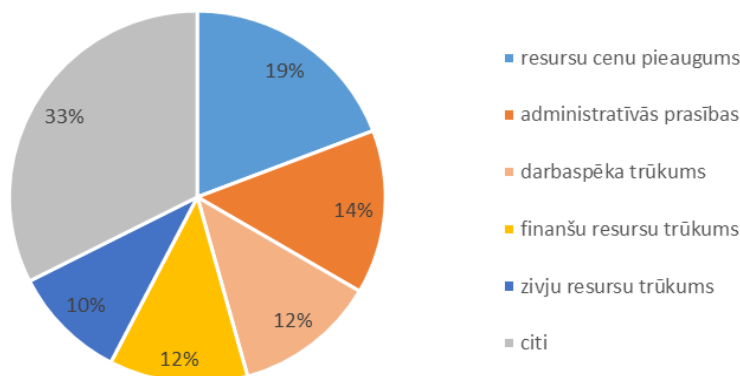
Grupēšana un analīze

Salīdzinot problēmas un risinājumus (2. jautājums un 3. jautājuma izvēlētās darbības) var konstatēt saikni problēma – risinājums.

Problēmas (izturētspējas riski)

Zemāk ir sektoru atbilžu procentuālais sadalījums no katra sektora atbilžu kopsummas (%) (pilnu sadalījumu pa sektoriem skatīt 2. pielikumā)

Kopumā var izdalīt kopējās problēmas, jeb izturētspējas riskus, kas ir raksturīgi nozarei kopumā. Minētie skaitļi anketas apkopojumā (procentuālais īpatsvars) uztverami kā relatīvi salīdzināmi, kas rāda vairāk salīdzinoši nozīmīgāko pret mazāk nozīmīgo.

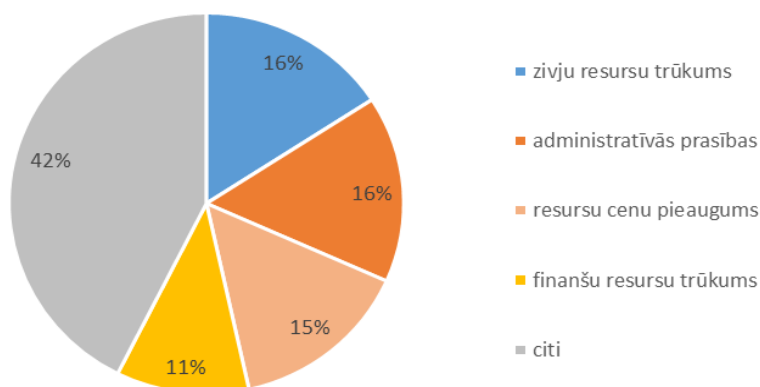

11. att. Problēmu īpatsvars nozarē, % (% summas no katra sektora atbildēm)

Visizteiktākās problēmas ir resursu cenu pieaugums, administratīvās prasības, finanšu resursu trūkums, darbaspēka trūkums, kas izjūtams vairāk akvakultūrā un apstrādē, un zivju resursu trūkums, kas izjūtams vairāk zvejniecībā un apstrādē (11.att.). Tātad ir 4 galvenie izaicinājumi nozarei kopumā, kur tikai viens ir izteiktāks līderis- resursu cenu pieaugums un tas primāri ir atzīmēts apstrādes un akvakultūras pārstāvjiem. Zvejniecībā tas ir tikai kā trešais būtiskais problēmjaucējums. Resursu cenu pieaugums pamatā radies COVID19 un Ukrainas kara rezultātā un skar visas nozares. Administratīvās prasības, kas šajā gadījumā saistītas ar atskaišu aizpildīšanu un iesniegšanu, dažādu veidlapu aizpildīšanu, izmaiņās normatīvajos regulējumos, prasības u.tml ir otrs galvenais problēmjaucējums zvejniekiem un akvakultūras pārstāvjiem, bet tikai kā 4 apstrādei. Tas norāda, ka apstrāde jau ir adaptējusies šīm prasībām un to izmaiņām, ir kapacitāte tās risināt. Darbaspēka trūkums ir kā trešā lielākā problēma nozarē, bet pamatā tas saistās ar apstrādi un akvakultūru. Tikai apstrādes gadījumā tas saistīts ar lielo roku darba īpatsvaru, bet akvakultūrā ar zinošu speciālistu trūkumu un katrai problēmai jāmeklē savi risinājumi.

Te gan jāmin, ka neviena no atbildēm nozarei kopumā nepārsniedz 20% robežu, kas liecina, ka nav raksturīga kāda viena ļoti izteikta problēma.

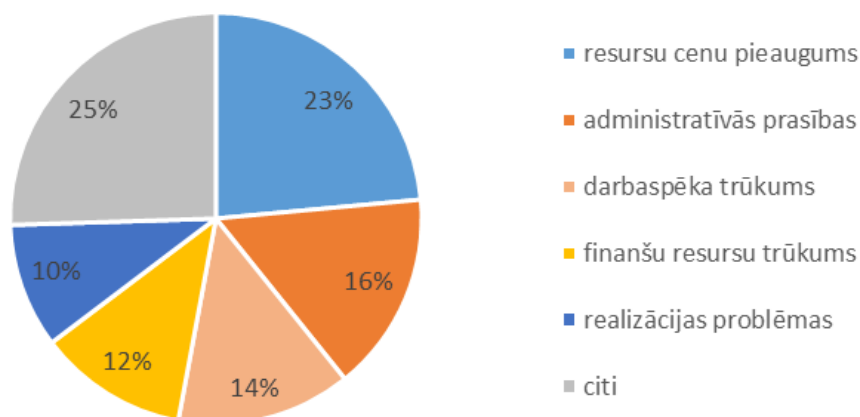
Zvejniecībā galvenās problēmas ir zivju resursi, administratīvās un resursu cenu pieaugums un finanšu resursu trūkums, kas raksturīgs arī citiem nozares sektoriem. Atšķirībā no citiem sektoriem, zvejniecībā ir minētas arī citas nozīmīgas problēmas, kas saistāmas ar vides prasībām un darbaspēka trūkumu (12. att.).

12. att. Problēmu īpatsvars zvejniecības sektorā (% sektora atbildēm)

Atšķirībā no citām specializācijām resursu cenu pieaugums un finanšu resursu trūkums ierindojas attiecīgi trešā un ceturtajā vietā, bet vienīgajiem zivju resursu trūkums ir kā primārā problēma, jo zvejniecība ir atkarīga no piešķirtajām zivju kvotām un ES mērogā tās tiek stingri regulētas. Arī turpmākā virzība rāda, ka tās var tikt samazinātas. Te arī redzams, ka ir daudz citu problēmjaudājumu, kas veido 42% no kopējā īpatsvara. Tas liecina, ka zvejniecībā ir samērā atšķirīgi uzņēmumi un problēmās vērojama lielāka diversitāte.

Akvakultūrā izteikti dominē resursu cenu pieaugums, bez tam nozīmīgākās problēmas saistāmas ar administratīvajām prasībām, darbaspēka, finanšu trūkumu un realizācijas problēmām. Vērojama klimata izmaiņu ietekme (13.att.).

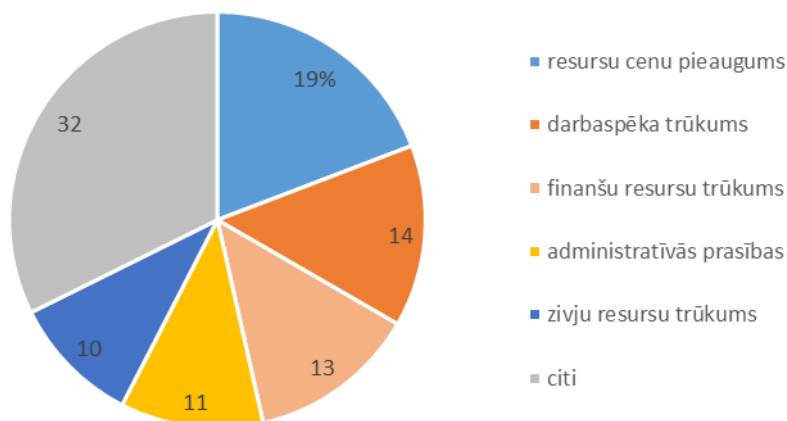

13. att. Problēmu īpatsvars akvakultūras sektorā (% no sektora atbildēm)

Šis ir arī vienīgais sektors, kur kā nozīmīga problēma parādās realizācijas problēmas (10%). Toties sektorā esošiem uzņēmumiem nav būtiskas atšķirības, jo citu problēmu skaits nav liels (25%), bet resursu cenu kāpums ir visnozīmīgākā problēma (23%). Tas saistās ar barības cenu straujo pieaugumu un recirkulācijas sistēmās arī energoresursu pieaugums.

Apstrādes sektorā nozīmīgākais risks ir resursu cenu pieaugums, kam seko darbaspēka trūkums, finanšu resursu trūkums, administratīvās prasības un zivju resursu trūkums (skat.14.att.).

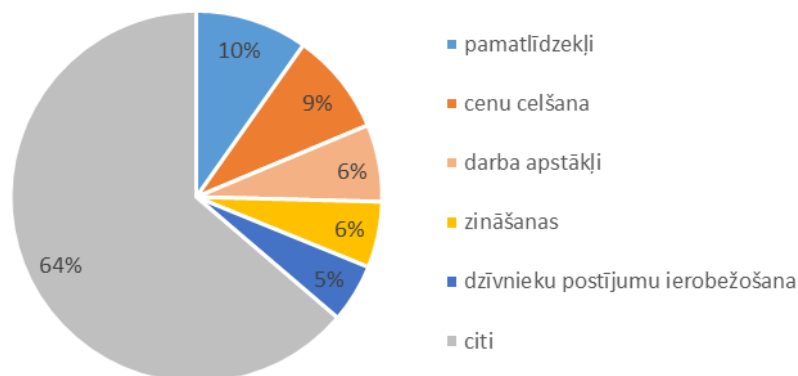
14. att. Problēmu īpatsvars apstrādes sektorā (% sektora atbildēm)

Nozīmīgas ir arī realizācijas problēmas. Salīdzinoši vairāk šī sektora pārstāvji norāda uz zināšanu trūkumu. Līdzīgi kā akvakultūrā, resursu cenu kāpums ir dominējošā problēma, bet arī darbaspēka trūkums ir otra lielākā problēma līdzīgi kā akvakultūrai. Citu problēmu īpatsvars (32%) ir salīdzināms ar nozares kopējo rādītāju un vērtējams kā vidējs starp sektoriem. Vairāk atzīmētajās problēmās nav būtisku atšķirību no citiem sektoriem.

Veiktie pasākumi izturētspējas uzlabošanai

Veikto un plānoto pasākumu procentuālais īpatsvars katra sektora ietvaros un kopā apkopots 3. pielikumā. Izvēlētas nozares lielākais problēmu īpatsvars, kas ir 5 un lielāks %, kas kopsummā 3 sektoros minimāli veido vismaz 15%, bet vidēji katrā sektorā attiecīgi tas ir vismaz 5% no sektora respondentu atbilžu īpatsvara.

Veiktās darbības COVID19 krīzes un Ukrainas kara apstākļos, lai mazinātu krīzes ietekmi, galvenās darbības bija ieguldījumi pamatlīdzekļos, cenu celšana, un darba apstākļu uzlabošana. Bez minētajiem, būtiski bija arī ieguldījumi zināšanās, dzīvnieku postījumu ierobežošana. Kopumā gan var teikt, ka nozares uzņēmumu darbības ir daudzveidīgas, ko raksturo lielais neatšifrētais atbilžu īpatsvars (64%) (15.att.).

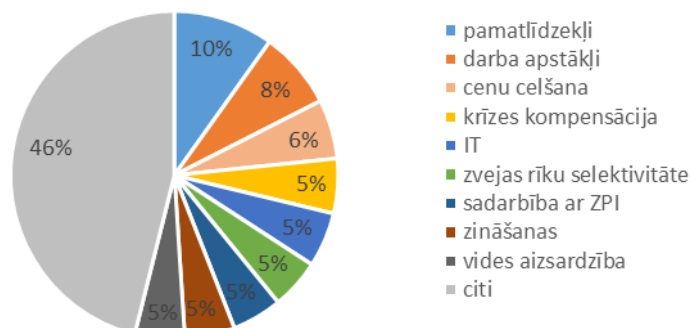

15. att. Veikto darbību īpatsvars nozarē, % .

Pastāv atsevišķas sektoru atšķirības. Ņemot vērā nelielos īpatsvarus 15.attēlā redzamajām atsevišķi izdalītajām darbībām, iepriekš apskatītās problēmas uzņēmēji risinājuši atšķirīgi un tikai dažas darbības varam izcelt citu vidū (5% respondenti minējuši šo risinājumu). Kā interesantu faktu var minēt to, ka zināšanu trūkums nav ierindojies būtisko problēmu lokā, bet veiktajās darbībās zināšanu papildināšanu atzīmējuši 6% respondentu. Minētais liecina par to, ka respondenti ne vienmēr ir saistījuši problēmas un risinājumus kā savstarpēji saistītus pārus, kas neapšaubāmi mazina analīzes iespējas

konkrēto problēmu risinājumos. Lai to veiktu, nepieciešama detalizētāka izpēte, kas šeit nebija plānota.

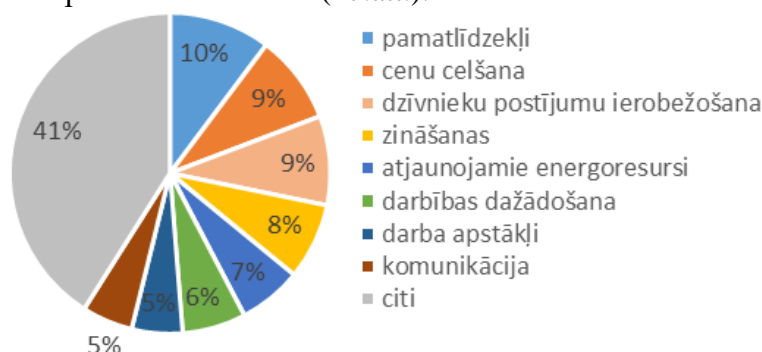
Zvejniecībai nozīmīgākie bija ieguldījumi pamatlīdzekļos (16.att.) un cenu celšana. Būtiski, ka šis ir vienīgais sektors, kurā ievērojamākā skaitā parādās darbības IT jomā, arī sadarbība ar ZPI, ieguldījumi zināšanās ir starp nozīmīgākajām darbībām (5%).

16. att. Veikto darbību īpatsvars zvejniecības sektorā, %. (% no sektora atbildēm)

Līdzīgi kā nozarē kopumā, arī zvejniecībā ieguldījumi ir daudzveidīgās darbībās, kas respondentu atbildēs veido nelielu īpatsvaru. Zvejnieki vairāk kā citās nozarēs ir izmantojuši krīzes kompensācijas mehānismu. Specifiska sektoram ir zvejas rīku selektivitātes darbība.

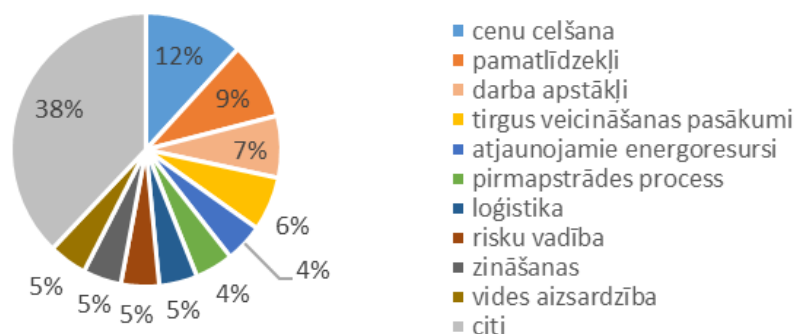
Akvakultūrā ir līdzīgi kā zvejniecībā galvenās darbības saistās ar: ieguldījumiem pamatlīdzekļos, cenu celšanu, dzīvnieku postījumu novēršanu (9%), kas raksturīga sektoram. Atšķirībā no citiem sektoriem, augstāk ir novērtēti ieguldījumi zināšanās, kas veido 8% no nozares respondentu atbildēm. (17.att.).

17. att. Veikto darbību īpatsvars akvakultūras sektorā (% no sektora atbildēm)

Sektorā, nozīmīgāki ieguldījumi ir bijuši atjaunojamajos energoresursos, darbību dažādošanā, ieguldījumiem komunikācija, kas ir mazāk raksturīgs citiem sektoriem. Tomēr te jāņem vērā, ka kopējais atbilžu skaits sektorā ir salīdzinoši neliels un tā dēļ nevar apgalvot, ka minētie skaitliskie rādītāji ir visu sektoru raksturojoši.

Apstrādes sektorā līdzīgi kā pārējos sektoros izceļas: cenu celšana, ieguldījumi pamatlīdzekļos un darba apstākļu uzlabošanā (18.att.). Daudzas vairāk minētās darbības ir līdzīgas ar zvejniecības sektoru. Sektoram raksturīga ir darbība ir tirgus veicināšana, pirmapstrādes procesi, loģistika. Tas saistīts ar specializācijas atšķirībām, bet ne tikai.

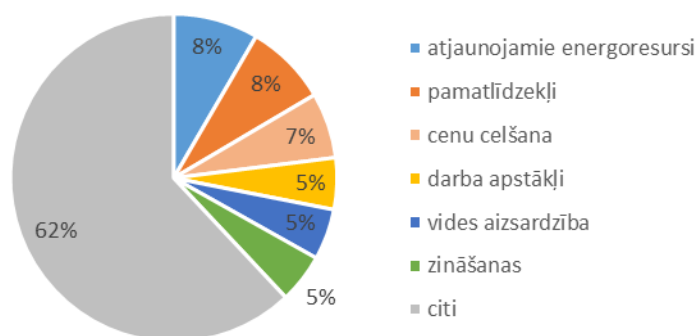

18. att. Veikto darbību īpatsvars apstrādes sektorā (% no sektora atbildēm)

Svarīgi, ka veiktas darbības, kas saistītas ar vides aizsardzības jautājumiem. Izceļas uz citu sektoru fona ieguldījumi risku vadībā, kas arī ir saprotams, jo šajā sektorā ir lielākie uzņēmumi, kas orientēti uz minēto problēmu plānošanu vairāk kā pārējos divos sektoros.

Plānotie pasākumi izturētspējas uzlabošanai

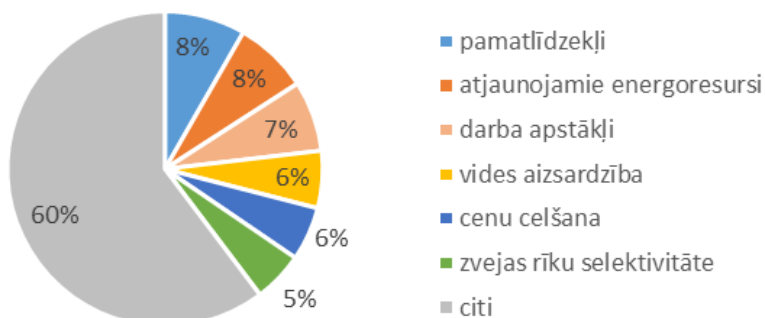
Nākotnes darbības izriet no tās pieredzes un nepieciešamībām, kas ir pieredzētas un notiek pašlaik. Līdz ar cenu pieaugumu elektroenerģijai par būtiskāko ieguldījumu nākotnē kļūst atjaunojamie energoresursi. Joprojām kritiski nozīmīgi ir ieguldījumi pamatlīdzekļos, un paredzama cenu celšana produktiem, kā reakcija uz ražošanas sadārdzinājumu (19.att.).

19. att. Paredzēto darbību īpatsvars nozarē % (no % summas no katra sektora atbildēm)

Arī šeit paredzamās darbības aptver dažādus virzienus. Svarīgi, ka nozare turpmāk plāno darbības, kas saistītas ar zināšanām un vides aizsardzību. Tiek domāts arī par darba apstākļu uzlabošanu (5%), kas saistāms ar iekšējo vidi, darba drošību un var sniegt ieguldījumu darba ražībā. Starp sektoriem ir vērojamas arī atšķirības.

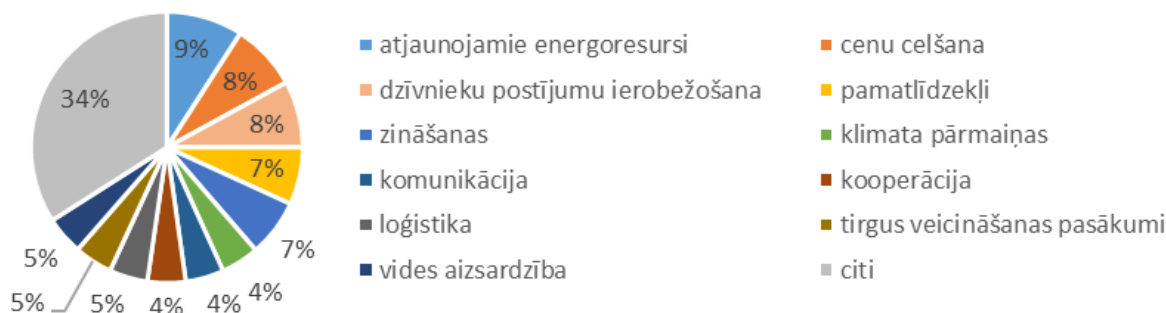
Zvejniecībā vislielākie ieguldījumi paredzami energoresursos, pamatlīdzekļos un darba apstākļu uzlabošanā (20.att.). Līdzīgi, kā nozarē kopumā, zvejniecībā ir paredzētas dažādas darbības, kas anketas atbildēs veido salīdzinoši nelielu īpatsvaru.

20. att. Paredzēto darbību īpatsvars zvejniecības sektorā (% no sektora atbildēm)

Minētais liecina par daudzveidīgo situāciju sektorā, un dažādām izvēlēm starp uzņēmējiem problēmu risināšanā nākotnē.

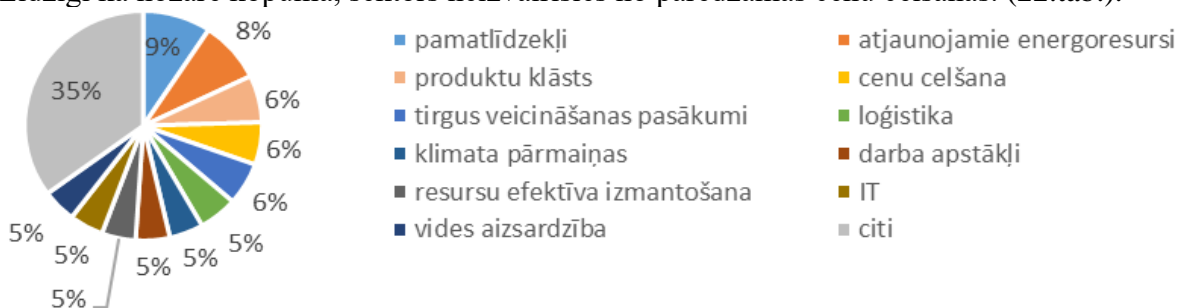
Akvakultūrā plānotie ieguldījumi ir energoresursos, paredzama cenu celšana, ieguldījumi dzīvnieku postījumu samazināšanā, zināšanās un pamatlīdzekļos (21.att.).

21. att. Paredzēto darbību īpatsvars akvakultūras sektorā (% no sektora atbildēm)

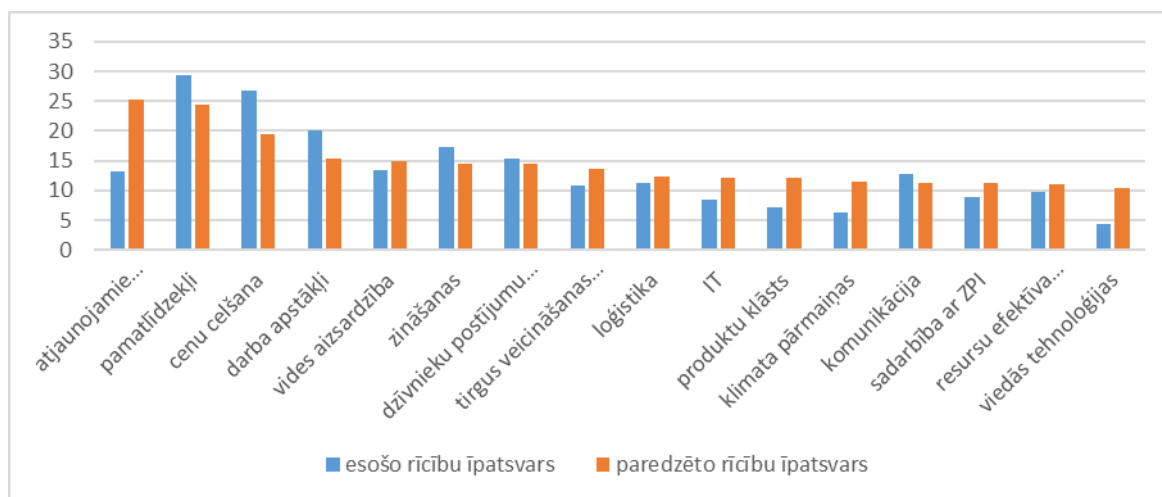
Tie kopumā atbilst plānotajiem nozares ieguldījumiem un esošajiem sektora virzieniem un sakrīt ar intervijās pausto par būtiskajām vajadzībām. Atjaunojamie energoresursi ir ar vislielāko īpatsvaru salīdzinoši ar citiem sektoriem. Tas liecina par nozīmīgu vēlmi veidot pašpietiekamu enerģijas nodrošinājumu kā reakciju uz cenu celšanu enerģijai. Tur pretim paredzamā cenu celšana produkcijai var liecināt par šaubām nodrošināt šo pietiekamību ņemot vērā nedrošību par citiem stresoriem.

Apstrādes sektorā ir samērā līdzīga situācija vēlme ieguldīt pamatlīdzekļos un atjaunojamajā enerģētikā ir nozīmīgākās darbības. Sektoram ir specifiska produktu klāsta paplašināšana/izmaiņas, tirgus veicināšanas pasākumi, loģistika, resursu efektīva izmantošana. Salīdzinoši ar citiem sektoriem, nozīmīgāki ir paredzamie ieguldījumi IT. Līdzīgi kā nozarē kopumā, sektors neizvairīsies no paredzamās cenu celšanas. (22.tab.).

22. att. Paredzēto darbību īpatsvars apstrādes sektorā (% no sektora atbildēm)

Salīdzinot darbību dinamiku (veiktās darbības pret paredzētajām), ir vairāki darbību virzieni, kas iegūs lielāku nozīmi. Nozīmīgākais īpatsvara pieaugums plānotajās darbībās (vairāk kā 2x) ir elektroenerģijai, klimata pārmaiņām, ieguldījumiem viedajās tehnoloģijās. Nozīmīgs pieaugums ir produktu klāsta palielināšanai un IT (23.att).

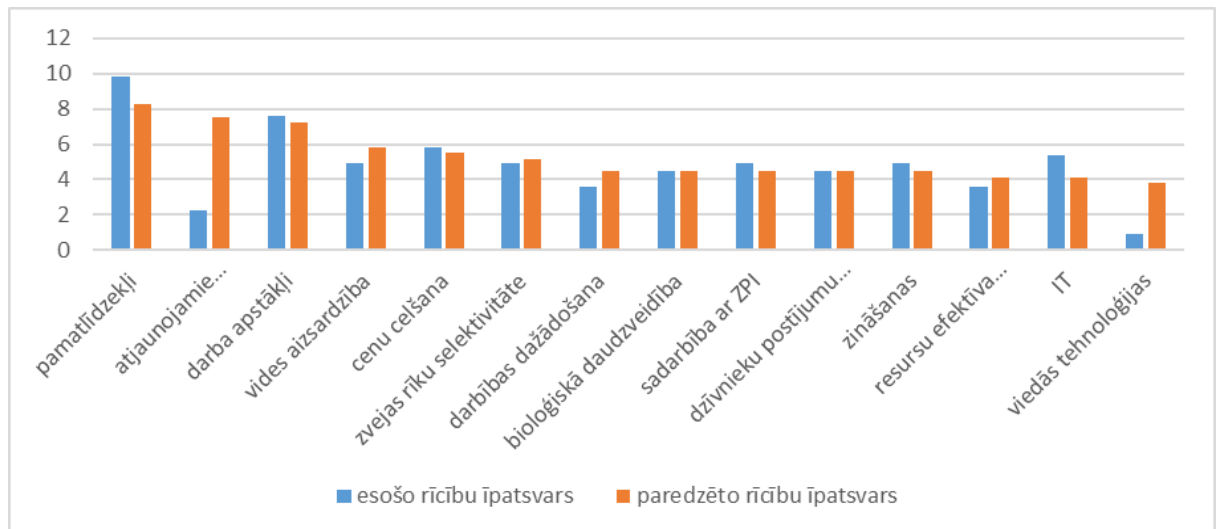

23. att. Nozares esošo un paredzēto darbību dinamika %

Kopumā, lai gan pastāv sektoru atšķirības, plānotajos pasākumos, enerģija, klimats un viedās tehnoloģijas virzieni ir ar paredzamu būtisko izaugsmi. Minētie virzieni saistāmi ar uzņēmumu reakciju uz riskiem un problēmām, ar ko tie saskaras ikdienā, un politikas tendencēm, kas raksturīgas nozarei kopumā.

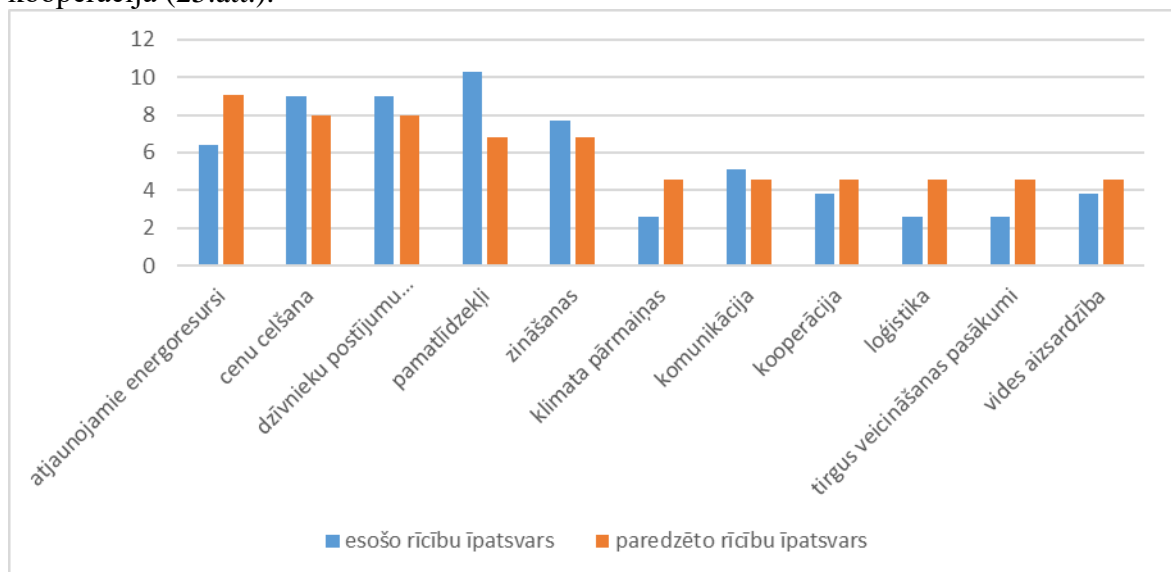
Šeit ir jāizšķir dinamikas apjoms. Ir darbības, kas ir bijušas ar salīdzinoši lielu paredzēto īpatsvaru un lielu pieaugumu. Tādas ir atjaunojamie energoresursi, klimata pārmaiņas un viedās tehnoloģijas. Otru grupu veido darbības, kas ir ar salīdzinoši lielu īpatsvaru, bet, kur pieaugums ir neliels/ vai ir neliels samazinājums. Tādas ir : ieguldījumi pamatlīdzekļos, cenu celšana, darba apstākļu uzlabošana, zināšanas, dzīvnieku postījumiem, vides aizsardzība, loģistika, komunikācija, resursu efektīva izmantošana. Trešo grupu veido darbības, kas ir bijušas nedaudz un, kuru nozīme neatkarīgi no atbildes ir maznozīmīga turpmākajai analīzei (tās nav parādītas 23. att.) ņemot vērā nozīmību ir vērts pievērst uzmanību pirmajām divām grupām. Neskatoties uz nozares kopējiem rādītājiem, sektoros var būt arī cita veida darbību virzienu dinamika, kas apskatīta tālāk.

Sektoros ir vērojamas atšķirības : **zvejniecībā** – būtiskākais pieaugums paredzams ieguldījumiem energoresursos un viedajās tehnoloģijās (24.att.),. Bez tam darbību pieaugums gaidāms arī vides aizsardzības un darbību dažādošanā. Salīdzinoši ar iepriekš veiktajām darbībām, saglabājoties salīdzinoši nozīmīgam darbību apjomam, kritums ir ieguldījumiem pamatlīdzekļos, darba apstākļu uzlabošanā, sadarbībā ar ZPI, IT. Tam būtu pievēršama uzmanība, tomēr, lai skaidrotu šādu izmaiņu cēloņus, būtu nepieciešama papildus izpēte.

24. att. Zvejniecības sektora esošo un paredzēto darbību dinamika (% no sektora atbildēm)

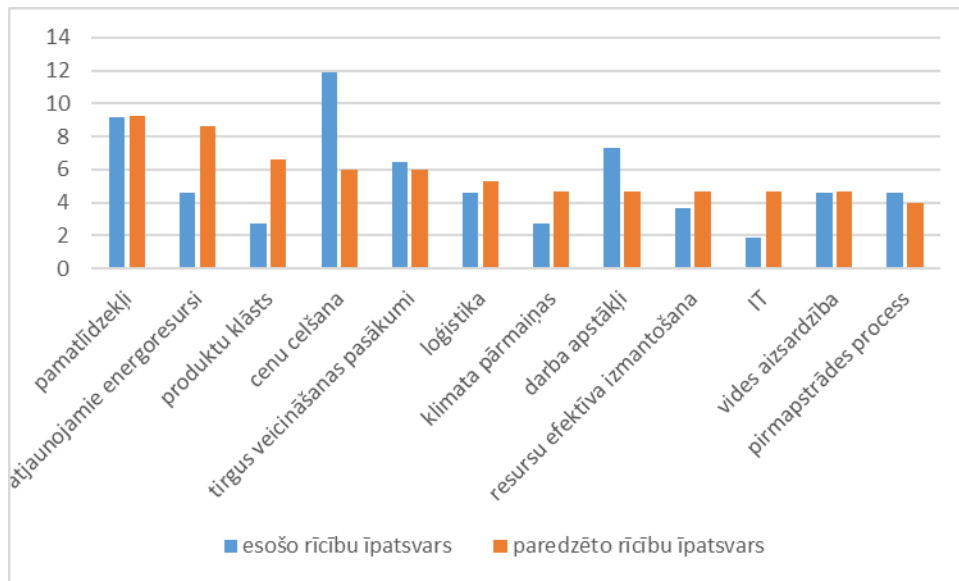
Akvakultūrā – lielākais pieaugums plānojas šādās darbībās: ieguldījumos energoresursos, klimata pārmaiņās, loģistikā, sadarbībā ar ZPI, tirgus veicināšanā, IT, kooperācijā (25.att.).

25. att. Akvakultūras sektora esošo un paredzēto darbību dinamika (% no sektora atbildēm)

Tajā pašā laikā, saglabājoties salīdzinoši nozīmīgam apjomam, kritums vērojams cenu celšanas, dzīvnieku postījumu, amatlīdzekļu, zināšanu darbībās. Arī šeit skaidrojumi būtu meklējami papildus izpētē. Jāatzīmē salīdzinoši neliels AQ atbildētāju skaits, kas jau tika raksturots iepriekš, kas neļauj pilnvērtīgi atbildēt uz iegūtajiem rezultātiem, tomēr rada priekšstatu salīdzinoši un akcentē uzmanības fokusējumu uz sektora izvēlētajiem ieguldījuma virzieniem.

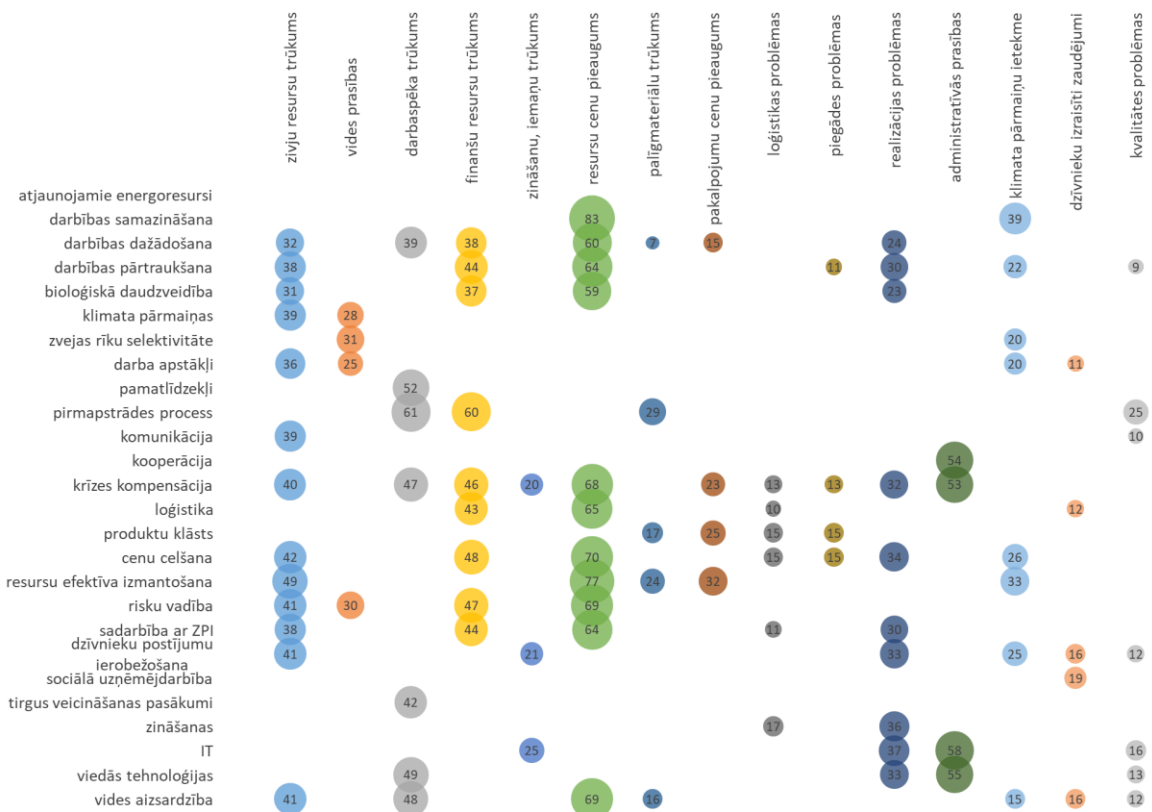
Apstrādē – pozitīva dinamika ir investīcijām energoresursos, produktu klāsta palielināšanā, loģistikā, klimata pārmaiņās, resursu efektīvā izmantošanā, IT (26.att.).

26. att. Apstrādes sektora esošo un paredzēto darbību dinamika (% no sektora atbildēm)

Sektors orientēsies uz lielāku pašpietiekamību, jaunu tehnoloģiju izmantošanu un tirgus orientētām darbībām. Krasi samazināsies cenu celšanas nozīme kā darbība, kas orientēta uz izturētspēju, un darba apstākļu uzlabošana.

Salīdzinot nozares vajadzības ar plānotajiem pasākumiem katrai problēmai/izaicinājumam ir izveidota sasaiste ar darbībām/risinājumiem. Dažas problēmas var risināt ar vairākām darbībām, citas ar vienu. Izveidotā loģiskā sasaiste starp atbilstošajām problēmām un risinājumiem ir ekspertu vērtējums. Analizējot anketā atzīmētās darbības, mēs varam identificēt galvenās, ko minējuši respondenti katrai no problēmām (27.att.). Koptabulu skatīt 4. Pielikumā.

27. att. Problēmu sasaiste ar paredzētajām darbībām (īpatsvars – sektoru problēmu un darbību % summas)

Redzamie apli 27. attēlā atbilst problēmu un risinājumu atbilžu nozīmīgumam. Jo vairāk minētās atbildes par problēmām un attiecīgām rīcībām, jo to nozīme ir augstāka un aplis lielāks.

Svarīgākā problēma – resursu cenu pieaugums tiek risināta liekot uzsvāru uz atjaunojamajiem energoresursiem, cenu celšanu un produktu klāsta izmaiņām. Blakus tam ir arī citi pasākumi, tajā skaitā kooperācija, ieguldījumi viedajās tehnoloģijās, resursu efektīva izmantošana, kas norāda, ka nav viena noteikta risinājuma. Problēmas ar administratīvo prasību ievērošanu saistāmas ar zināšanām, IT, komunikāciju. Darbaspēka trūkums tiek risināts ar ieguldījumiem pamatlīdzekļos, darba apstākļu uzlabošanu, IT, viedajās tehnoloģijās. Finanšu resursu trūkums saistāms ar ieguldījumiem pamatlīdzekļos, produktu klāsta optimizēšanā, resursu efektīvā izmantošanā. Zivju resursu trūkums tiek kompensēts ar cenu celšanu. Citu problēmu risinājumus/ darbības skatīt 27. attēlā un 4. pielikumā.

Nozīmīgākās problēmas – risinājumu pāri ir ar augstāku vērtību. Mazāk nozīmīgās – ar zemākām vērtībām. Piemēram, kvalitātes problēma, kas pati par sevi ir maz novērtēta aptaujā, var tikt risināta ar rīcībām, kas arī ir maz novērtētas, kas liecina par to, ka tā nav tik būtiska nozīmei. Un otrādi – ieguldījumi atjaunojamajos energoresursos, pamatlīdzekļos, cenu celšana, darbības, kas minētas kā svarīgas uzņēmējiem, palielina iespējas risināt atbilstošās problēmas.

Salīdzinot problēmu un esošo un plānoto risinājumu tabulas var izdarīt kopējo secinājumu, ka nozarē esošās problēmas ne vienmēr tiek risinātas un plānotas risināt ar adekvātām metodēm /instrumentiem.

Tas izpaužas ne tik daudz pašā darbībā, bet gan tās apjomā, noteiktas problēmas risinājumā. Piemēram, resursu cenu pieaugums respondentu sniegtajās atbildēs tiek risināts ar atjaunojamajiem energoresursiem, kā galveno risinājumu, kas arī saprotams, jo uzstādot

atbilstošas iekārtas var samazināt gala izmaksas. Tajā pašā laikā, maz tiek novērtēti citi instrumenti, piemēram risku vadība.

Ir vērojama problēmu – risinājumu pāru koncentrācija. Piecas galvenās problēmas tiek risinātas ar 10 rīcībām. Resursu cenu pieaugums, administratīvās prasības, darbaspēka trūkums, finanšu resursu trūkums, zivju resursu trūkums tiek risināts ar šādām rīcībām: atjaunojamie energoresursi, investīcijas pamatlīdzekļos, cenu celšana, darba apstākļu uzlabošana, zināšanas, IT, produktu klāsta izmaiņas, komunikācija, resursu efektīva izmantošana, viedās tehnoloģijas. Visnozīmīgākie risinājumi ir ieguldījumi atjaunojamajā enerģētikā, cenu celšana un produktu klāsta izmaiņas.

Nozares paredzēto rīcību saikne ar valsts atbalsta pasākumiem

PZA paredz zivsaimniecības nozares atbalstu vairākos virzienos. Tam ir izstrādāti atbilstoši MKN. Šeit jāņem vērā, ka ne visi MKN bija pieņemti darba izstrādes laikā. Pārskatu par nozares paredzēto rīcību sasaisti ar MK noteikumiem skatīt 5. pielikumā.

Kopumā atbalsts paredzēts daudzveidīgos virzienos, lai nodrošinātu ražošanas efektivitātes pieaugumu, kas tiek sekmēta ar atbalstu dažādām darbībām, piem., energoefektivitātes, bioloģiskās daudzveidības, vides un klimata pasākumos, lai risinātu katra sektora īpašas vajadzības, tādas, kā dzīvnieku postījumu, zvejas rīku selektivitātes sekmēšana.

Ja salīdzina uzņēmumu plānotās darbības un paredzētos PZA pasākumus, tad PZA pasākumi nosedz lielāko daļu no zivsaimniecības uzņēmumu izvēlētajām darbībām.

Dažkārt nav tiešs atbalsts kādai no plānotajām uzņēmēju darbībām, piemēram, risku vadībai, bet tā ir ietverta ražotāju organizāciju plānos. Arī darbību dažādošana var tikt skatīta kā rezultāts vairākām atbalsta darbībām, tajā skaitā, atbalsts inovācijām, ieguldījumi piekrastes zvejā, akvakultūrā, apstrādē, to var ietvert arī ražotāju organizāciju plānos. Daļa no atbalsta virzieniem MKN ir definēta nevis kā atbalsta mērķis, bet gan kā līdzeklis - kritēriju līmenī, paredzot attiecīgus punktus vērtējot projekta iesniegumus. Pie tādiem var minēt ieguldījumus energoefektivitātē, atjaunojamos energoresursos, vides un klimata prasību izpildē, bioloģiskās daudzveidības, dzīvnieku labturības, viedajās tehnoloģijās, IT, u.c. gadījumos.

PZA atbalsta virzienu sasaisti ar uzņēmumu vajadzībām skatīt 6. pielikumā.

Kopumā uzņēmēju vajadzības risina ar attiecīgajiem atbalstiem PZA ietvaros. Tomēr, ne visas vajadzības ir skaidri sasaistāmas ar piedāvātajiem pasākumiem MKN. Piemēram, ja sadarbībā ar ZPI tiek konstatēta problēma – dzīvnieku izraisītie zaudējumi, var izstrādāt atbilstošus pasākumus. Daļa no vajadzībām tiešā veidā nav risināmas ar PZA, piemēram, zivju trūkums vai administratīvās prasības. Pirmais tiek regulēts ar kvotām ES līmenī, otrs – komunikācijā ar institūcijām. Darbaspēka trūkums var tikt risināts, gan PZA ietvaros, ieguldot līdzekļus IT, viedajās tehnoloģijās, kas ir dārgi un resursietilpīgi, un ārpus PZA – piemēram, nodarbinot darbaspēku no trešajām valstīm. Tajā pašā laikā ir vairāki atbalsta instrumenti, kas var mazināt šādu risku/problēmu kopu, piemēram, paredzot digitalizācijas, viedo tehnoloģiju un IT izmantošanu, samazinot darbaspēka trūkumu. Šāda veida atbalsta ietekme uz attiecīgajām vajadzībām ir skatāma konkrētajā kontekstā, ņemot vērā nozares vai sektora vajadzības, gatavību to izmantot uzņēmumu konkrēto situāciju un šajā pētījumā netiek atsevišķi analizēta. Arī teorētiski identificētie kompensāciju mehānismi neatspoguļo pilnībā atbilstošo problēmu risinājumu. Paredzot atbalstu atsevišķās jomās, tas nosedz daļu no minētajām problēmām. Ņemot vērā šo problēmu savstarpējo saikni, var pieņemt, ka kompensācijas daļēji risina minētās problēmas.

Salīdzinot nozīmīgākās problēmas un paredzētās darbības, ko minējuši uzņēmumi (skat. 27. att.), ar PZA atbalsta mehānismiem, var secināt, ka atbalsts ir mērķēts uz nozares problēmu risinājumu. Piemēram, resursu cenu pieaugums, ko respondenti ir galvenokārt

plānojuši risināt ar ieguldījumiem atjaunojamus energoresursos, tiek piedāvāts vairākos PZA pasākumos. Administratīvās prasības, ko respondenti paredz risināt ar zināšanām, komunikāciju un IT jomu atbilst valsts piedāvātajiem atbalstam galvenokārt inovāciju atbalstā un atbalstā ražošanas organizācijās. Tomēr te jāatzīmē, ka daudz kas būs atkarīgs no iesaistīto pušu prioritātēm šajā jomā, no aktivitātes projektu pieteikumu iesniegšanā un ietekme var nebūt tieša. Darba spēka trūkums, kas respondentu rīcībās novērtēts ar ieguldījumiem pamatlīdzekļos, darba apstākļos, IT, viedajos risinājumos sasaucas ar vairākiem paredzētajiem atbalsta instrumentiem. Finanšu resursu trūkums, kas nozares uzņēmumos tiek plānots risināt ar ieguldījumiem pamatlīdzekļos, mainot produktu klāstu un orientējoties uz resursu efektīvu izmantošanu saskan ar vairākiem piedāvātiem atbalsta instrumentiem. Zivju resursu trūkums, ko uzņēmumi grasās kompensēt ar cenu celšanu, un virkni citu pasākumu, tajā skaitā, kooperēšanos, produktu klāsta maiņu, resursu efektīvu izmantošanu, sadarbību ar ZPI, viedajām tehnoloģijām saistās ar atbalsta virzieniem. Kopumā valsts atbalsts ir uztverams kā iespēja, kur nozare var risināt savas būtiskākās problēmas, lai palielinātu izturētspēju.

Kā jau tika minēts iepriekš, ES zivsaimniecības fondu atbalsta instrumenti ne visur ietver tiešu atbalstu minēto problēmu risinājumam. Tas nozīmē, ka nozarei vai sektoram jāprot sadarboties nozīmīgu problēmu izvirzīšanā, kas jākomunicē ar attiecīgiem uzņēmumiem un ZM, lai koncentrētu atbalstu šajos virzienos un aktivizētu uzņēmumus mērķtiecīgi rīkoties atbilstošajos virzienos, piesakot projektus.

4. SECINĀJUMI UN IETEIKUMI.

Secinājumi

Izturētspēja ietver daudzveidīgu komponentu kopu, kas aptver ekonomiskos, sociālos, vides un pārvaldības aspektus.

Nozīmīga ir kopienas loma, lai stiprinātu izturētspēju. LV gadījumā te ir potenciāls VRG aktivitātēm piekrastē.

PZA orientējas vairāk uz ekonomiska un vides rakstura pasākumiem, mazāk uzmanības tiek pievērsts sociālajiem jautājumiem.

Lielākie stresori – COVID19 un karš Ukrainā ir atstājis neviennozīmīgu ietekmi uz uzņēmumu izturētspēju, kas atšķiras gan katrā no sektoriem, gan arī uzņēmumu līmenī, ņemot vērā to lielumu, iespējas, izmantotās ražošanas tehnoloģijas.

Riski, nedrošība, krīzes ir jāuzskata par mūsdienu normalitāti uz ko jāspēj reaģēt vai mazināt/novērst to ietekmi.

Pastāv nozīmīgi riski, kas nav tieši saistīti ar zivsaimniecības nozari un prasa valsts līmeņa risinājumus (elektroenerģijas, gāzes un materiālu cenas, darbaspēka trūkums).

Vieglāk riski ir pārvarami, ja uzņēmumi sadarbojas, dažādo nodarbošanos, produkciju, ir izveidota sava zivju produktu uzglabāšanas, apstrādes, realizācijas sistēma.

Pastāv liela inerce, lai modernizētu un intensificētu nozari, ieviestu digitālās tehnoloģijas, samazinātu roku darbu, celtu produkcijas pievienoto vērtību, veiktu tirgu diversifikāciju. Minētie faktori ir svarīgi, lai celtu nozares izturētspēju.

Nozares būtiskākās problēmas ir: resursu cenu pieaugums, administratīvais slogs, finanšu trūkums, darbaspēka trūkums, zvejniecībā arī zivju resursu trūkums. Maz tiek atzīmēts loģistikas, kvalitātes un zināšanu trūkuma problēmas.

Pastāv vajadzības, kas katrā no sektoriem ir atšķirīgas. Zivsaimniecībā viziteiktākās ir administratīvās prasības, akvakultūrā - resursu cenu pieaugums, apstrādē - resursu cenu pieaugums un darbaspēka trūkums.

Kopumā nozares esošie pasākumi ir bijuši daudzveidīgi. Izplatītākie ir ieguldījumi pamatlīdzekļos, cenu celšana, darba apstākļu uzlabošana, ieguldījumi zināšanās, dzīvnieku postījumu mazināšanā un vides aizsardzības pasākumos.

Esošās darbības katrā no sektoriem ir atšķirīgas. Zvejniecībā un akvakultūrā izplatītākās ir investīcijas pamatlīdzekļos, bet apstrādē – cenu celšana.

Norādot plānotās darbības respondenti minējuši vairākas. Plānotās darbības tuvākajos gados visvairāk tiek atzīmēti ieguldījumi pamatlīdzekļos, atjaunojamajos energoresursos, cenu celšana, darba apstākļu uzlabošana, ieguldījumi vides aizsardzībā, zināšanas, IT, aizsardzība no dzīvnieku postījumiem, tirgus veicināšanas pasākumos.

Pastāv plānotās darbības, kas katrā no sektoriem ir atšķirīgas. Izplatītākās zvejniecībā un apstrādē tās ir investīcijas pamatlīdzekļos, akvakultūrā - atjaunojamajos energoresursos.

Lai gan pastāv sektoru atšķirības plānotajos pasākumos, enerģija, klimats un viedās tehnoloģijas ir virzieni ar paredzamo būtisko izaugsmi.

Nozarē esošās problēmas risinājumi ir nepietiekoši - atsevišķu darbību īpatsvars varētu būt lielāks, piemēram, darbību dažādošana, pirmapstrādes process, risku vadība, kooperācija.

PZA paredzētais atbalsts atbilst anketā minēto problēmu un respondentu plānoto risinājumu kopai.

Ieteikumi

Ņemot vērā sociālo faktoru lomu izturētspējā, būtu stiprināms sociālais kapitāls un piekrastes kopiena, izmantojot SVVA atbalstu, tajā skaitā paredzot savstarpējo kooperēšanos, komunikāciju, stiprinot zināšanu lomu, dažādošanos, kam galvenā loma kopienā ir VRG.

Ņemot vērā jaunās realitātes, lielāku lomu jāpievērš risku vadībai. PZA jāskata kā instruments tālākai risku mazināšanai.

Elektroenerģijas, gāzes un izejvielu sadārdzināšanās, darbaspēka trūcumam būtu meklējami risinājumi valsts līmenī.

Vairāk ir atbalstāmi kompleksi risinājumi - zvejniecības produktu uzglabāšana, pirmapstrāde, realizācija, veicinot investīcijas šajās jomās, uzņēmumu sadarbība, kas veidotu augstāku pievienoto vērtību un palielinātu izturētspēju.

Būtu pievēršama uzmanība administratīvā sloga mazināšanai gan ES zivsaimniecības fonda pasākumu, gan citos valsts noteiktos regulējumos (vienkāršot veidlapas un atskaites, operatīva un vienkārša informācija par izmaiņām regulējumos un noteikumos, citām prasībām), ko var risināt ar komunikācijas, zināšanu, kooperācijas, IT, atbalstu, paredzot atbilstošos pasākumus tieši šajā kontekstā.

Ņemot vērā energoresursu sadārdzinājumu un lielu plānoto atjaunojamo resursu izmantošanu, būtu izvērtējams atbalsts šādām darbībām un tā saikne ar LV energodrošības pasākumiem. Tas nav tikai vienas ministrijas jautājums, bet gan visas valsts politikas virzība šajā jomā kopumā. Energoresursi nepieciešami gan uzņēmējiem, gan mājtsaimniecībām, gan valsts un pašvaldību institūcijām, un tagad to var arī ražot iepriekš minētie patērētāji.

Ņemot vērā uzņēmumu plānoto cenu celšanu, lai kompensētu resursu sadārdzinājumu, politikas veidotājiem, balstoties uz pētījumiem, būtu analizējami citi piedāvājami un iespējamie alternatīvie risinājumi.

Atbildot uz sektoru vajadzībām un paredzamajiem risinājumiem, veidojama atsevišķa komunikācija paredzamajiem izturētspējas pasākumi, kas ņem vērā katra sektora īpatnības.

Uzsvars jāliek uz enerģijas, klimata un viedo tehnoloģiju atbalstu.

PIELIKUMI

1. pielikums. Anketas jautājumi.

1. Atzīmējiet kuru no sektoriem pārstāviet (var būt vairāki sektori)

1	zvejniecība
2	akvakultūra
3	zivju apstrāde
4	cits

2. Atzīmējiet ar kurām no problēmām esat saskāries savā uzņēmējdarbībā pēdējos 3 gados ? (atzīmējiet jums atbilstošās, vai ierakstiet citas)

Nr.	Problēma	Atzīme
1	zivju resursu trūkums	
2	vides prasības	
3	darbaspēka trūkums	
4	finanšu resursu trūkums	
5	zināšanu, iemaņu trūkums	
6	resursu cenu pieaugums (pieaug degvielas, energoresursu cenas, zivju cenas, darbaspēka izmaksas, u.tml.)	
7	palīgmateriālu un rezerves daļu trūkums	
8	pakalpojumu cenu pieaugums (piem., transporta firmas, kas piegādā/nogādā kādas preces, atkritumu izvešana, u.tml.)	
9	loģistikas problēmas (netiek piegādātas vai kavējas kādas preču piegādes vai produkcijas nogāde patērētājiem, jāmaina piegādātājs)	
10	piegādes problēmas	
11	realizācijas problēmas (mainījušies noieta tirgi, nepieņem produkciju, nevar realizēt pa jaunajām cenām u.tml.)	
12	administratīvās prasības (jāaizpilda un jāiesniedz daudz dažādu atskaišu veidlapu, mainās regulējumi, noteikumi, prasības u.tml.)	
13	nespēja turpināt līdzšinējo uzņēmējdarbību	
14	klimate pārmaiņu negatīvā ietekme	
15	kvalitātes problēmas	
16	cits (ierakstiet)	

3. Atzīmējiet kuras darbības/pasākumus esat veicis savā uzņēmējdarbībā pēdējos 3 gados un kurus plānojat veikt turpmāk? (atzīmējiet sarakstā jums atbilstošos, vai ierakstiet citas darbības, ja neredzat sarakstā)

Nr.	Darbības/risinājumi	Veicu iepriekšējos 3 gados	Plānoju veikt nākošajos 3-5 gados
1	atjaunojamo energoresursu izmantošanai nepieciešamās tehnikas, iekārtu vai aprīkojuma iegāde un uzstādīšana(saules baterijas, vēja ģenerātori)		
2	darbības apjomu īslaicīga samazināšana		
3	darbības dažādošana citos sektoros		
4	darbības pilnīga pārtraukšana		
5	pasākumi bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā (saudzīgāki zvejas rīki to selektivitāte, rīku un metožu uzlabošana, piezvejas samazināšana, nevēlamās zvejas novēršana, zivju dzīvotņu kvalitātes uzlabošana, bioloģiskā akvakultūra, paaugstinātu vides standartu īstenošana, u.tml.)		
6	klimate pārmaiņu mazināšanas pasākumi (enerģētisko, elektropadeves, apkures, vēdināšanas, un dūmgāzu attīrīšanas iekārtu uzstādīšana,u.tml.)		
7	ieguldījumi zvejas rīku selektivitātē		

8	vides aizsardzības pasākumi (ūdensapgādes, kanalizācijas, notekūdeņu attīrīšana, atkritumu savākšanas iekārtu un tehnikas iegāde un uzstādīšana, veterinārās kvalitātes, higiēnas, kvalitātes kontroles un izsekojamības nodroš., u.tml.)		
9	pasākumi darba apstākļu uzlabošanā (ražošanas, nolitavu ēku būvniecība ostās, zvejas kuģu modernizācija, utt.)		
10	informāciju tehnoloģiju izmantošanas paplašināšana (jaunas programmatūras, interneta platformu izmantošana, GPS izmantošana, utt.)		
11	pamatlīdzekļu iegāde un uzstādīšana (tehnika, iekārtas, aprīkojums)		
12	pirmapstrādes procesu uzlabošana		
13	komunikācija ar valsts vai pašvaldības institūcijām, nevalstiskajām organizācijām		
14	kooperācija (ar savas vai citu nozaru uzņēmējiem, citiem partneriem)		
15	krīzes kompensācijas izmantošana		
16	loģistikas procesu optimizācija (atrasti jauni piegādātāji/izplatītāji, uzlabota sadarbība ar esošajiem partneriem)		
17	produktu klāsta optimizācija (produktu klāsta paplašināšana vai sašaurināšana)		
18	viedo tehnoloģiju ieviešana (automatizācija, attālināta uzraudzība un apkope, elektroniska produkcijas izsekojamības nodrošināšana, viedie sensori, , u.tml.)		
19	realizācijas cenu celšana		
20	resursu efektīvas izmantošanas un energoefektivitātes nodrošināšanas pasākumi		
21	risku vadības pasākumi - pasākumi savas uzņēmējdarbības risku samazināšanā vai pielāgošanās darbības (piem. adrošina ražotnes, kuģus, dažādo tirgus, piegādātājus u.tml.)		
22	sadarbība ar zinātnes institūcijām, iesaiste pilotprojektos		
23	savvaļas dzīvnieku un putnu radīto postījumu ierobežošana		
24	sociālās uzņēmējdarbības uzsākšana vai dalība tajā (uzņēmējdarbība, kas piesaista vietējās kopienas iedzīvotājus, vai sniedz kādus pakalpojumus vietējiem iedzīvotājiem, vai nodarbina kādas sociālās riska grupas iedzīvotājus u.tml.)		
25	dalība tirgus veicināšanas pasākumos (dalība izstādēs ar vai bez valsts atbalsta palīdzību, reklāmas kampaņas, dalība vietējos tirdziņos, degustācijas)		
26	zināšanu papildināšana (visa veida kursi, apmācības, konsultācijas utt.)		
27	Cits (miniet)		

2. pielikums. Sektoru problēmu īpatsvars (% no katra sektora atbildēm)*

	zvejniecība+	akvakultūra+	apstrāde+	kopā
zivju resursu trūkums	16	4	10	30
vides prasības	9	4	6	19
darbaspēka trūkums	9	14	14	37
finanšu resursu trūkums	11	12	13	36
zināšanu, iemaņu trūkums	0	4	6	10
resursu cenu pieaugums	15	24	19	58
paligmateriālu trūkums	3	0	2	5
pakalpojumu cenu pieaugums	5	2	6	13
loģistikas problēmas	1	0	2	3
piegādes problēmas	1	0	2	3
realizācijas problēmas	5	10	7	22
administratīvās prasības	16	16	11	43

nespēja turpināt uzņēmējdarbību	0	0	0	0
klimata pārmaiņu ietekme	5	8	1	14
dzīvnieku izraisīti zaudējumi	3	2	0	5
kvalitātes problēmas	1	0	0	1
cits	1	2	0	3

*Šeit ir izcelts atbilstošs īpatsvars katrā sektorā, kas ir vairāk kā 10 sektoros un vairāk kā 30, kopsummā, kas raksturo būtiskākās sektoru izturētspējas raksturojošās problēmas.

3. pielikums. Esošo un plānoto darbību īpatsvars (% no katra sektora; katra sektora % summa)*.

	Esošā darbība				Paredzētā darbība			
	Zvejniecība +	Akvakultūra +	Apstrāde+	kopā	Zvejniecība +	Akvakultūra+	Apstrāde+	kopā
atjaunojamie energoresursi	2	6	5	13	8	9	9	25
darbības samazināšana	2	4	4	10	0	1	1	2
darbības dažādošana	4	6	3	13	4	1	3	8
darbības pārtraukšana	0	0	0	0	0	1	0	1
bioloģiskā daudzveidība	4	3	2	9	4	2	2	9
klimata pārmaiņas	1	3	3	6	2	5	5	12
zvejas rīku selektivitāte	5	1	1	7	5	0	1	6
darba apstākļi	8	5	7	20	7	3	5	15
pamatlīdzekļi	10	10	9	29	8	7	9	24
pirmapstrādes process	4	3	5	11	3	2	4	9
komunikācija	4	5	4	13	3	5	3	11
kooperācija	3	4	4	11	3	5	2	10
krīzes kompensācija	5	1	4	10	2	3	2	7
loģistika	4	3	5	11	2	5	5	12
produktu klāsts	2	3	3	7	2	3	7	12
cenu celšana	6	9	12	27	5	8	6	19
resursu efektīva izmantošana	4	3	4	10	4	2	5	11
rīsku vadība	3	3	5	10	2	2	3	8
sadarbība ar ZPI	5	1	3	9	4	3	3	11
dzīvnieku postījumu ierobežošana	4	9	2	15	4	8	2	14
sociālā uzņēmējdarbība	1	1	1	4	2	1	2	5
tirgus veicināšanas pasākumi	2	3	6	11	3	5	6	14
zināšanas	5	8	5	17	4	7	3	15
IT	5	1	2	8	4	3	5	12
viedās tehnoloģijas	1	3	1	4	4	3	3	11
vides aizsardzība	5	4	5	13	6	5	5	15

*Ar krāsojumu atzīmēts pieaugums esošās darbības pret plānotajām; ar ierāmētu atzīmētas būtiskas darbības, kur nav vērojams pieaugums nākotnē.

4. pielikums. Problēmu sasaiste ar paredzētajām darbībām (īpatsvars – problēmu un rīcību % summas) *.

	vajadzības kopā	resursu cenu pieaugums	administratīvās prasības	darbaspēka trūkums	finanšu resursu trūkums	zīļu resursu trūkums	realizācijas problēmas	vides prasības	klīma pārmaiņu ietekme	pakalpojumu cenu pieaugums	zināšanu, iemaņu trūkums	palīgmateriālu trūkums	dzīvnieku izraisīti zaudējumi	loģistikas problēmas	piegādes problēmas	kvalitātes problēmas
plānotās rīcības	25	83	43	37	36	30	22	19	14	13	10	5	5	3	3	1
atjaunojamie energoresursi	24			61	60				39			29				25
pamatlīdzekļi	19	77				49			33	32		24				
cenu celšana	15			52												
darba apstākļi	15							20	29							
vides aizsardzība	15						37						25			16
zināšanas	14		58													
dzīvnieku postījumu ierobežošana	14												19			
tirgus veicināšanas pasākumi	12						36							17	15	
loģistika	12									25		17		15	15	
IT	12		55	49			33									13
produktu klāsts	12	70			48	42	34		26					15	15	
klīma pārmaiņas	12							31	20							
komunikācija	11		54													
sadarbība ar ZPI	11					41	33		25		21		16			12
resursu efektīva izmantošana	11	69			47	41		30								12
vedās tehnoloģijas	11	69		48		41			15			16	16			12
kooperācija	10	68	53	47	46	40	32			23	20			13	13	
pirmapstrādes process	9						39									10
bioloģiskā daudzveidība	9						39		28							
darbības dažādošana	8	64			44	38	30		22						11	9
risku vadība	8	64			44	38	30							11		
krīzes kompensācija	7	65			43								12	10		
zvejas rīku selektivitāte	6						36		25	20			11			
sociālā uzņēmējdarbība	5			42												
darbības samazināšana	2	60		39	38	32	24			15		7				
darbības pārtraukšana	1	59			37	31	23									

*Skaitļi tabulā raksturo problēmas un risinājuma lielumu (katra sektora % īpatsvara summu). Skaitļi uzvertami nevis kā absolūti, bet gan salīdzinoši, kas ļauj novērtēt kuri risinājumi ir nozīmīgāki.

5. pielikums. MKN saikne ar nozares plānotajām darbībām

	Inovācijas (MK not. 722)	Piekrastes zveja (MK not. 587)	Resursu efektivitāte (MK not. 537)	Investīcijas akvakultūrā (MK not. 588)	Produktu apstrāde (MK not. 572)	Ražotāju organizācijas (MK not. 510)	Ārkārtas kompensācijas (MK not. 445)	SVVA (MK not. 509)	AQ pakalpojumi (MK not. 171)	vides zaudējumi (MK not. 170)	Zīdītāju zaudējumi (MK not. 170)	Zvejas modernizācija (MK not. 238)
plānotās rīcības\PZA atbalsts												
atjaunojamie energoresursi	x	x	x	x	x			x				
darbības samazināšana												
darbības dažādošana	x	x	x	x	x	x		x				
darbības pārtraukšana												
bioloģiskā daudzveidība	x	x	x	x		x		x	x			
klīma pārmaiņas	x	x	x	x	x	x		x				
zvejas rīku selektivitāte		x					x					x
darba apstākļi		x	x	x	x			x				x
pamatlīdzekļi		x	x	x	x			x				x
pirmapstrādes process		x	x	x	x			x				
komunikācija						x		x				
kooperācija	x				x			x				
krīzes kompensācija							x					
loģistika							x					
produktu klāsts				x				x				
cenu celšana												
resursu efektīva izmantošana				x	x			x				
risku vadība						x						
sadarbība ar ZPI	x											
dzīvnieku postījumu ierobežošana		x		x							x	
sociālā uzņēmējdarbība								x				
tirgus veicināšanas pasākumi				x				x				
zināšanas	x							x				
IT	x	x	x	x	x	x		x				
vedās tehnoloģijas	x	x	x	x	x	x		x				
vides aizsardzība	x	x	x	x	x	x		x	x			x

Atbalsts inovācijām sadarbībai ar zinātni paredz atbalstu inovāciju veicināšanai un pilotprojektiem vairākās jomās - vides ilgtspējai, bioloģiskās daudzveidības sekmēšanai, aprītes ekonomikai, vedām tehnoloģijām, atjaunīgiem energoresursiem un

energoefektivitātei, kā arī pievienotās vērtības radīšanai vietējai izejvielai¹⁹. Minētās jomas aptver vairākas problēmas un paredzētos risinājumus, kas tika norādītas aptaujā

Atbalsts piekrastes zvejniekiem paredz atbalstu apgrozījuma pieaugumam, jauna ražošanas procesa, produkta vai pakalpojuma radīšanai, aprites ekonomikas, vides ilgtspējas, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai, digitalizācijai, zvejas rīku selektivitātei, kuģošanas drošībai vai apkalpes veselībai, atjaunīgo energoresursu izmantošanai²⁰. Arī šeit paredzamās darbības aptver vairākus anketā minētos rīcību virzienus.

Atbalsts resursu efektīvai izmantošanai mērķis ir resursu izmantošanas efektivitātes un pievienotās vērtības palielināšanu²¹. Lai gan tas orientējas uz pirmapstrādi un ieguldījumiem pamatlīdzekļos, tomēr skar arī daudz plašāku plānoto pasākumu loku, piemēram, ieguldījumus digitālās tehnoloģijās, vides pasākumos.

Atbalsts investīcijām akvakultūrā apver investīcijas pamatlīdzekļos, IT, kas sekmē akvakultūras produkcijas ražošanas apjoma kāpumu, ražošanas efektivitātes palielināšanos, sugu dažādošanu, dzīvnieku veselību un labturību, to aizsardzību pret savvaļas dzīvniekiem, produktu kvalitātes uzlabošanu vai vērtības pievienošanu uzņēmumā vai saimniecībā saražotajiem akvakultūras produktiem, nenodarot kaitējumu apkārtējai videi, kā arī nodrošinot ekoloģisko ilgtspēju²².

Atbalsts produktu apstrādē paredz ieguldījumus pamatlīdzekļos, lai sekmētu efektivitāti. Blakus tam, atbalsta kritēriji paredz ieguldījumus vides, klimata mērķu, aprites, energoefektivitātes, viedajās tehnoloģijās, darba apstākļu uzlabošanā u.c. jomās²³.

Atbalsts ražotāju organizācijām paredz plašu iespēju loku, ko var atbalstīt. Atbalsts atkarīgs no organizāciju sastādītā plāna. Galvenais uzsvars ir uz kooperāciju, komunikāciju, produktu virzību tirgū, izglītošanu, zveja rīku selektivitāti, IT izmantošanu, dabas aizsardzību, labturību, resursu pārvaldību, zivju produktu popularizēšanu²⁴.

Atbalsts kompensācijām ārkārtas gadījumos paredz kompensācijas par 2022. gadā papildus izmaksām un neiegūto ieņēmumu daļu, tajā skaitā, dabasgāzi, sašķidrināto gāzi un elektroenerģiju, dīzeļdegvielu zvejas kuģim, metālu un kartonu, zivju barību un graudiem, eksporta tirgu zaudējumiem²⁵.

Atbalsts SVVA aktivitātēm netiek specifiski pozicionēts uz nozari, tomēr tas paredz atbalstu uzņēmumiem. Konkrētie atbalsta virzieni ir saistāmi ar SVVA izstrādātajām stratēģijām²⁶. Tieši šeit ir paredzama saikne ar vietējo kopienu, kopienas un zivsaimnieku interešu salāgošana, notiek komunikācijas darbs, lai noskaidrotu vietējās

---

¹⁹ Ministru kabineta noteikumi Nr. 722 Rīgā 2022. gada 15. novembrī (prot. Nr. 57 27. §) Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumā "Inovācija, pilotprojekti, sadarbība ar zinātni zvejniecībā, akvakultūrā un apstrādē un zināšanu pārnese akvakultūrā"

²⁰ Ministru kabineta noteikumi Nr. 587 Rīgā 2022. gada 20. septembrī (prot. Nr. 48 32. §) Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumam "Atbalsts zvejniekiem piekrastes zvejā"

²¹ Ministru kabineta noteikumi Nr. 537 Rīgā 2022. gada 30. augustā (prot. Nr. 43 18. §) Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumā "Resursu efektivitāte un pievienotās vērtības radīšana zvejas produktiem"

²² Ministru kabineta noteikumi Nr. 588 Rīgā 2022. gada 20. septembrī (prot. Nr. 48 33. §) Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumā "Investīcijas akvakultūrā"

²³ Ministru kabineta noteikumi Nr. 572 Rīgā 2022. gada 13. septembrī (prot. Nr. 46 25. §) Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumā "Investīcijas zvejas un akvakultūras produktu apstrādē"

²⁴ Ministru kabineta noteikumi Nr. 510 Rīgā 2022. gada 16. augustā (prot. Nr. 40 9. §) Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumā "Atzītu ražotāju organizāciju plānu īstenošana"

²⁵ Ministru kabineta noteikumi Nr. 445 Rīgā 2022. gada 14. jūlijā (prot. Nr. 36 59. §) Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanu pasākumā "Kompensācijas zivsaimniecībā ārkārtas gadījumos"

²⁶ Ministru kabineta 2022. gada 16. augusta noteikumi Nr. 509 "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju 2023.–2027. gadam sagatavošanai un īstenošanai"

vajadzības un rastu labākos risinājumus. Rezultāti ir bieži vien atkarīgi no VRG spējām komunicēt ar nozari un turpmākas sadarbības projektu attīstībā.

Atbalsts *akvakultūras vides pakalpojumiem* ir orientācija uz bioloģiski sertificēto zivju diķu apsaimniekošanu un akvakultūras NATURA teritorijām²⁷.

Atbalsts *aizsargājamo zīdītāju radīto zaudējumu segšanai* saistīts ar roņu postījuma kompensācijām²⁸.

Atbalsta "Zvejas flotes modernizācija" un "Zvejas kuģa pirmā iegāde" mērķis ir zvejas kuģu modernizācija, tostarp zvejnieku (arī piekrastes zvejnieku) higiēnas, veselības, drošības un darba apstākļu uzlabošana uz zvejas kuģiem, kā arī selektīvāku zvejas rīku iegāde, kā arī lietota zvejas kuģa iegāde²⁹. Kritērijos ir noteiktas arī vides prasības.

6. pielikums. MKN saikne ar nozares vajadzībām

Problēma\PZA atbalsts	Inovācija (MK not. 722)	Piekrastes zveja (MK not. 589)	Resursu efektivitāte (MK not. 537)	Investīcijas akvakultūrā (MK not. 588)	Produktu apstrāde (MK not. 572)	Ražotāju organizācijas (MK not. 510)	Kompensācijas (MK not. 445)	SVVA (MK not. 509)	AQ vides pakalpojumi (MK not. 171)	Zīdītāju zaudējumi (MK not. 170)	Zvejas modernizācija (MK not. 238)
zivju resursu trūkums		x	x	x	x	x					
vides prasības	x	x	x	x	x			x	x		x
darbaspēka trūkums		x	x	x	x			x			x
finanšu resursu trūkums		x	x	x	x	x	x	x			x
zināšanu, iemaņu trūkums	x					x		x			
resursu cenu pieaugums							x				
palīgmateriālu trūkums							x				
pakalpojumu cenu pieaugums							x				
loģistikas problēmas						x	x	x			
piegādes problēmas						x	x				
realizācijas problēmas						x	x	x			
administratīvās prasības						x					
klimate pārmaiņu ietekme	x	x	x	x	x	x		x	x		
dzīvnieku izraisīti zaudējumi	x	x		x						x	
kvalitātes problēmas			x	x	x			x			

²⁷ Ministru kabineta 2023.gada 4.aprīļa noteikumi Nr.171 „Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumā "Akvakultūra, kas nodrošina vides pakalpojumus"”

²⁸ Ministru kabineta 2023.gada 4.aprīļa noteikumi Nr.170 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumā "Aizsargājamo jūras zīdītāju radīto zaudējumu segšana"”

²⁹ Ministru kabineta 2023.gada 9.maija noteikumi Nr.238 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumos "Zvejas flotes modernizācija" un "Zvejas kuģa pirmā iegāde"”